

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ & ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΑΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ & ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

*«ΦΤΩΧΕΙΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ, ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΚΕΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ.
ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΣΤΟΝ ΜΕΤΡΙΑΣΜΟ
ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ; ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ
ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΜΕ ΕΚΤΕΝΗ ΕΛΕΓΧΟ ΠΟΡΩΝ ΟΠΩΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ ΚΑΙ ΔΑΝΙΑ; ΠΩΣ
ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΑ ΤΙΣ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ «ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ» ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ; »*

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΛΑΤΩΝ ΤΗΝΙΟΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΓΚΙΩΝΗΣ Κ. ΠΕΤΡΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2011

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εργασίας είναι να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένα τα συστήματα συντάξεων στις χώρες της Γερμανίας, της Δανίας και της Ελλάδας και πως αυτά επηρεάζουν την φτώχεια των ηλικιωμένων. Η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στην διάσταση της φτώχειας στις ανωτέρω χώρες και ακολούθως έγινε εμπειρική ανάλυση με απώτερο σκοπό να συμπεράνουμε εάν τα συστήματα αυτά θεωρούνται αποτελεσματικά και δίκαια για τα άτομα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

<i>Εισαγωγή</i>	8
-----------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Θεωρητική προσέγγιση	10
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Συνταξιοδοτικά συστήματα και φτώχεια

<i>3.1 Βασικά χαρακτηριστικά των συστημάτων κοινωνική ασφάλισης</i>	26
---	----

<i>3.2 Πώς είναι δομημένα τα συνταξιοδοτικά συστήματα στην Γερμανία, τη Δανία και την Ελλάδα;</i>	28
---	----

<i>3.2.1 Το συνταξιοδοτικό σύστημα στην Γερμανία</i>	29
--	----

<i>3.2.2 Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Δανία</i>	33
---	----

<i>3.2.3 Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης</i>	37
---	----

<i>3.3 Η φτώχεια στις χώρες του ΟΟΣΑ</i>	47
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

<i>4.1 Δεδομένα</i>	59
---------------------------	----

<i>4.2 Φτώχεια</i>	60
--------------------------	----

<i>4.3 Εμπειρική ανάλυση στην Δανία</i>	63
---	----

<i>4.4 Εμπειρική ανάλυση στην Ελλάδα</i>	70
--	----

<i>4.5 Εμπειρική ανάλυση στην Γερμανία</i>	77
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

<i>Συμπεράσματα</i>	85
---------------------------	----

<i>Βιβλιογραφία</i>	88
---------------------------	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

A.Πίνακες

2.1 Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις για τις χώρες του ΟΟΣΑ.....	10
2.2 Ισότητα-Αποτελεσματικότητα.....	19
3.1 Εισφορές εργοδοτών εργαζομένων ανάλογα με τις ώρες εργασίας στην Δανία.....	34
3.2 Αύξηση συντάξεων στην Ελλάδα.....	38
3.3 Ταμεία στην Ελλάδα.....	39
3.4 Κατώτατα όρια συντάξεων στην Ελλάδα, 2007.....	41
3.5 ΕΚΑΣ.....	42
3.6 Μειώσεις σε περίπτωση πρόωρης συνταξιοδότησης στην Ελλάδα.....	43
3.7 Σχέση εισοδημάτων ηλικιωμένων και ποσοστού φτώχειας ηλικιωμένων..	54
4.1 Αριθμός φτωχών συνταξιούχων, ανέργων, εργαζομένων ανά ηλικία στη Δανία.....	65
4.2 Αριθμός συνταξιούχων, εργαζομένων, ανέργων ανά ηλικία στη Δανία...	66
4.3 Αριθμός φτωχών συνταξιούχων, ανέργων, εργαζομένων ανά ηλικία στην Ελλάδα.....	72
4.4 Αριθμός συνταξιούχων, εργαζομένων, ανέργων ανά ηλικία στην Ελλάδα.....	72
4.5 Αριθμός φτωχών συνταξιούχων, ανέργων, εργαζομένων ανά ηλικία στην Γερμανία.....	79
4.6 Αριθμός συνταξιούχων, εργαζομένων, ανέργων ανά ηλικία στην Γερμανία.....	81
4.7 Αριθμός συνταξιούχων ανά ηλικιακή ομάδα στην Γερμανία.....	82

B. Διαγράμματα

2.1 Δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	12
2.2 Συνολικές κοινωνικές δαπάνες στην Ευρώπη.....	13
2.3 Ποσοστό φτώχειας και ποσοστό απασχόλησης.....	16
2.4 Ποσοστό απασχόλησης για ηλικίες 15-64.....	22
2.5 Ποσοστό απασχόλησης για ηλικίες 15-64 για τους άντρες.....	22
2.6 Ποσοστό απασχόλησης για ηλικίες 15-64 για τις γυναίκες.....	22
2.7 Ποσοστό φτώχειας στο σύνολο των ατόμων.....	23
2.8 Ποσοστό φτώχειας για ηλικίες 50-64.....	23
2.9 Ποσοστό φτώχειας για ηλικίες >65.....	23
3.1 Κρατικές και ιδιωτικές συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες του ΟΟΣΑ, 2005.....	27
3.2 Φτώχεια για άντρες και γυναίκες για ηλικίες σε ηλικίες μικρότερης και μεγαλύτερης των 65.....	49
3.3 Χάσμα φτώχειας μεταξύ των αντρών και των γυναικών.....	50
3.4 Ποσοστό φτώχειας ηλικιωμένων ατόμων με εκείνα του πληθυσμού στο σύνολό του για τις χώρες του ΟΟΣΑ.....	51
4.1 Άτομα κάτω από τη γραμμή της φτώχειας στη Δανία, SHARE.....	63
4.2 Ποσοστό ατόμων κάτω από τη γραμμή της φτώχειας στη Δανία.....	63
4.3 Αριθμός φτωχών για ηλικίες μικρότερης και μεγαλύτερης των 65 ετών στη Δανία, SHARE.....	64
4.4 Ποσοστό φτωχών για ηλικίες μικρότερης και μεγαλύτερης των 65 ετών στη Δανία, SHARE	64
4.5 Αριθμός φτωχών συνταξιούχων, ανέργων, εργαζομένων ανά ηλικία στη Δανία, SHARE	65
4.6 Αριθμός συνταξιούχων σε ηλικίες 46-55, 56-65, >65 στη Δανία, SHARE.....	66
4.7 Ποσοστό φτωχών ανά ηλικία στη Δανία, SHARE	67

4.8 Αριθμός φτωχών απασχολούμενων και ανέργων στη Δανία, SHARE.....	68
4.9 Συσχέτιση οικογενειακής κατάστασης με τη φτώχεια στη Δανία, SHARE.....	68
4.10 Συσχέτιση της κατάστασης στον τομέα της εργασίας με τη φτώχεια στη Δανία, SHARE.....	69
4.11 Συσχέτιση του μεγέθους νοικοκυριού με τη φτώχεια στη Δανία, SHARE.....	69
4.12 Άτομα κάτω από τη γραμμή της φτώχειας στην Ελλάδα, SHARE.....	70
4.13 Ποσοστό ατόμων κάτω από τη γραμμή της φτώχειας στην Ελλάδα, SHARE	70
4.14 Αριθμός φτωχών σε ηλικίες μικρότερης και μεγαλύτερης των 65 ετών στην Ελλάδα, SHARE	71
4.15 Ποσοστό φτωχών σε ηλικίες μικρότερης και μεγαλύτερης των 65 ετών στην Ελλάδα.....	71
4.16 Αριθμός συνταξιούχων, εργαζομένων, ανέργων ανά ηλικία και ανά φύλο στην Ελλάδα, SHARE	73
4.17 Αριθμός φτωχών και μη, συνταξιούχων, ανέργων και εργαζομένων στην Ελλάδα, SHARE	74
4.18 Αριθμός συνταξιούχων ανά ηλικιακή ομάδα στην Ελλάδα, SHARE	74
4.19 Συσχέτιση της κατάστασης στον τομέα της εργασίας με τη φτώχεια στην Ελλάδα, SHARE.....	75
4.20 Συσχέτιση της οικογενειακής κατάστασης με τη φτώχεια στην Ελλάδα, SHARE.....	75
4.21 Συσχέτιση μεγέθους νοικοκυριού με τη φτώχεια στην Ελλάδα, SHARE.....	76
4.22 Δυσκολία κάλυψης των προς το ζην στην Ελλάδα, SHARE.....	76
4.23 Ποσοστό ατόμων κάτω από τη γραμμή της φτώχειας στη Γερμανία, SHARE	77
4.24 Άτομα κάτω από τη γραμμή της φτώχειας στη Γερμανία, SHARE.....	78

4.25 Αριθμός φτωχών ηλικίας μικρότερης και μεγαλύτερης των 65 ετών στη Γερμανία, SHARE	78
4.26 Ποσοστό φτωχών ηλικίας μικρότερης και μεγαλύτερης των 65 ετών στη Γερμανία, SHARE	79
4.27 Αριθμός φτωχών και μη, συνταξιούχων, ανέργων και εργαζομένων στη Γερμανία, SHARE	80
4.28 Αριθμός συνταξιούχων, εργαζομένων, ανέργων ανά ηλικία και ανά φύλο στη Γερμανία, SHARE	81
4.29 Αριθμός συνταξιούχων ανά ηλικιακή ομάδα στη Γερμανία, SHARE	82
4.30 Συσχέτιση οικογενειακής κατάστασης με τη φτώχεια στη Γερμανία, SHARE.....	83
4.31 Συσχέτιση μεγέθους νοικοκυριού με τη φτώχεια στη Γερμανία, SHARE.....	83
4.32 Θέληση για πρόωρη συνταξιοδότηση στη Γερμανία, SHARE.....	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μία εποχή κατά την οποία η Ελλάδα μαστίζεται από τον ολοένα οξυνόμενο ιό της οικονομικής κρίσης, αναδύονται κρίσιμοι προβληματισμοί σχετικά με το μέλλον του ελληνικού κράτους και κατ' επέκταση των πολιτών του. Ανεργία, φτώχεια, στασιμότητα, διαφθορά είναι λέξεις που έχουν παγιωθεί στο καθημερινό λεξιλόγιο των Ελλήνων διαμορφώνοντας έτσι έναν νέο Μεσαίωνα στην ελληνική ιστορία αυτή τη φορά, μία εποχή που κατακλύζεται από έντονες αντιφάσεις: από τη μία εκσυγχρονισμός, επιστήμη, νέες τεχνολογίες και από την άλλη σκάνδαλα, εγκληματικότητα, διαδηλώσεις για τις περικοπές των μισθών, για τις κενές θέσεις εργασίας για την έλλειψη ανάπτυξης και προόδου και φυσικά το νεοδημιουργηθέν κίνημα των αγανακτισμένων... των αγανακτισμένων νέων που δεν μπορούν να σπουδάσουν όσο και όπως επιθυμούν ή ακόμα χειρότερα να εργασθούν, των αγανακτισμένων εργαζομένων που δεν μπορούν να καρπωθούν αποτελέσματα των κόπων τους αλλά και των συνταξιούχων που βιώνουν την τρομοκρατική σκέψη της απόλυτης και αναπόφευκτης στέρησης σε μία κοινωνία ωστόσο υλικού (και όχι μόνο) πλουραλισμού..

Τα θέματα που προκύπτουν από τη μόλις περιγραφείσα κατάσταση ξεφεύγουν από τους στόχους του παρόντος πονήματος. Ό, τι απασχολεί την παρούσα εργασία σε σχέση με ό, τι έχει προαναφερθεί αφορά την κοινωνική ομάδα των συνταξιούχων και τις προσπάθειες που καταβάλλονται (μέσω της δημιουργίας αξιόπιστων συνταξιοδοτικών συστημάτων) τα τελευταία χρόνια για μία ποιοτικότερη ζωή των 'εν αποστρατεία αγωνιστών'. Συγκεκριμένα προσπαθούμε να δούμε τον τρόπο που είναι οργανωμένα τα συνταξιοδοτικά συστήματα τριών χωρών που ανήκουν σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης και την σχέση που συνδέει τις συντάξεις με την φτώχεια των ηλικιωμένων. Δεδομένου ότι υπάρχει ανταλλακτική σχέση μεταξύ δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας, μπορούμε να πούμε ότι είναι υπαρκτή σε ορισμένες περιπτώσεις αλλά όχι σε όλες.

Η δομή διαρθρώνεται ως κατωτέρω: Στο κεφάλαιο 2 αποτυπώνεται το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη του προβληματισμού. Στο κεφάλαιο 3 εξηγούμε τον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένα τα συνταξιοδοτικά συστήματα της Γερμανίας, της Δανίας και της Ελλάδας, τριών χωρών που ανήκουν σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης καθώς και μία πρώτη επαφή με τη φτώχεια. Στο κεφάλαιο 4 αναδεικνύουμε ύστερα από εμπειρική ανάλυση τη διάσταση της φτώχειας στις συγκεκριμένες χώρες. Τέλος, το κεφάλαιο 5 συνοψίζει τα κύρια αποτελέσματα της μελέτης μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

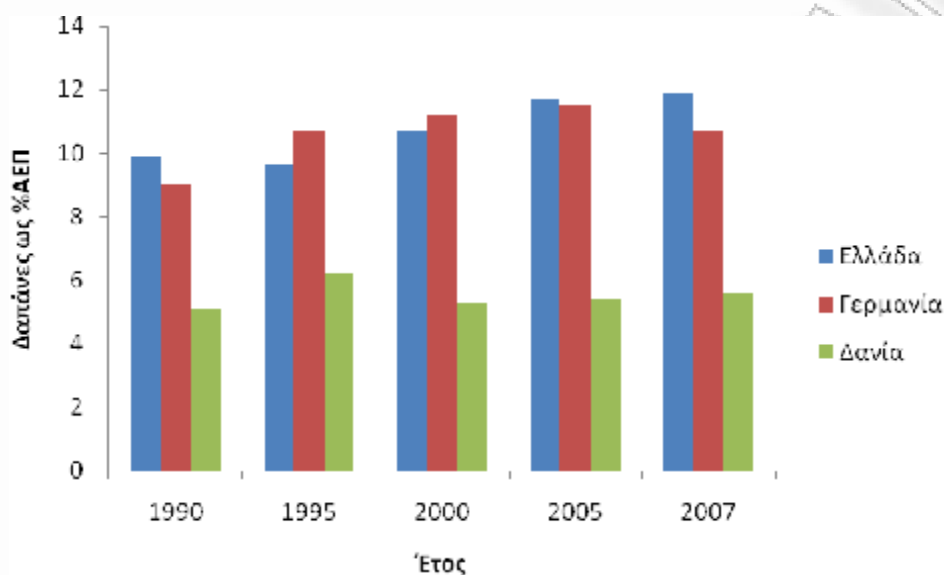
Οι συντάξεις αποτελούν για την οικονομία ένα μεγάλο μέρος της κοινωνικής δαπάνης. Στην ουσία δείχνει το πόσο δαπανά κάθε χώρα σε συντάξεις και κατ' επέκταση πόσο μεγάλα βάρη επιβάλλει στην οικονομία. Μακροοικονομικά το βάρος των συντάξεων είναι η κατανάλωση των συνταξιούχων από τη στιγμή που στην ουσία αυτή αφαιρείται από την παραγωγή. Όλα τα συστήματα συντάξεων, είτε δημόσια είτε ιδιωτικά, συνίστανται στην αφαίρεση τμήματος της παραγωγής από τους εργαζόμενους ώστε να κατευθυνθεί προς τους συνταξιούχους, τα άτομα δηλαδή εκείνα που αποκτούν εισόδημα χωρίς να εργάζονται και καταναλώνουν χωρίς να παράγουν (Τήνιος (2010)). Ενδεικτικά παρακάτω φαίνονται οι δαπάνες που δίνουν οι χώρες για συντάξεις σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π), μέγεθος δηλαδή που αντιπροσωπεύει κάθε οικονομία. Παρατηρείται ότι το περισσότερο ποσοστό το παρέχει η Ιταλία με ποσοστό 14,1%, ακολουθεί η Γαλλία με 12,5% και αμέσως μετά η Αυστρία με 12,3% και η Ελλάδα με 11,9% .

Public expenditure on old-age and survivors benefits

	Public expenditure on cash benefits for old-age and survivors									Total inc. non-cash (% of GDP)
	Level (% of GDP)					Change (%)	Level (% of total government spending)		Level in net terms (% of GDP)	
	1990	1995	2000	2005	2007		1990	2007		
Australia	3.0	3.6	3.8	3.3	3.4	11.2	8.6	10.1	3.3	4.5
Austria	11.4	12.3	12.3	12.5	12.3	7.8	22.1	25.3	10.6	12.7
Belgium	9.1	9.4	8.9	9.0	8.9	-2.9	17.4	18.3	8.0	9.0
Canada	4.2	4.7	4.3	4.2	4.2	-1.2	8.5	10.6	3.9	4.2
Chile		6.9	7.5	5.9	5.2					5.2
Czech Republic	6.1	6.3	7.5	7.3	7.4	21.8		17.5	7.4	7.7
Denmark	5.1	6.2	5.3	5.4	5.6	8.6	9.2	10.9	4.1	7.3
Estonia			6.0	5.3	5.2					5.3
Finland	7.3	8.8	7.7	8.4	8.3	13.3	15.1	17.5	6.8	9.2
France	10.6	12.0	11.8	12.3	12.5	17.5	21.5	23.9	11.7	12.8
Germany	9.0	10.7	11.2	11.5	10.7	19.1		24.5	10.4	10.7
Greece	9.9	9.6	10.7	11.7	11.9	20.9		26.3		12.0
Hungary			7.4	8.6	9.1			18.3		9.6
Iceland	2.2	2.4	2.2	2.0	1.9	-14.7		4.5	1.8	2.3
Ireland	3.9	3.5	3.1	3.4	3.6	-7.7	9.0	9.7	3.4	3.9
Israel		4.7	4.9	5.1	4.8			10.7		5.0
Italy	10.1	11.3	13.6	14.0	14.1	38.9	19.1	29.4	12.4	14.1
Japan	4.9	6.1	7.4	8.7	8.8	80.5		27.0	8.4	10.1
Korea	0.7	1.2	1.4	1.5	1.7	130.5	3.7	5.7	1.7	1.9
Luxembourg	8.2	8.8	7.5	7.2	6.5	-19.8	21.6	18.1	5.9	6.6
Mexico	0.5	0.7	0.9	1.2	1.4	202.0		7.2	1.4	1.4
Netherlands	6.7	5.8	5.0	5.0	4.7	-29.8	12.2	10.4	4.1	5.5
New Zealand	7.4	5.7	5.0	4.3	4.3	-41.8	14.0	10.9	3.5	4.3
Norway	5.6	5.5	4.8	4.8	4.7	-16.6		11.4	3.8	6.5
Poland	5.1	9.4	10.5	11.4	10.6	107.0		25.2	9.7	10.7
Portugal	4.9	7.2	7.9	10.3	10.8	119.8			10.2	10.8
Slovak Republic		6.3	6.3	6.2	5.8			17.0	5.8	6.2
Slovenia			10.6	9.9	9.6			22.7		9.7
Spain	7.9	9.0	8.6	8.1	8.0	1.5		20.5	7.4	8.5
Sweden	7.7	8.2	7.2	7.6	7.2	-6.8		14.1	5.3	9.5
Switzerland	5.6	6.7	6.6	6.8	6.4	14.2	18.6	19.9		6.7
Turkey	2.4	2.7	4.9	5.9	6.1	159.2				6.2
United Kingdom	4.8	5.4	5.3	5.6	5.4	11.0	11.6	12.0	5.1	5.9
United States	6.1	6.3	5.9	5.9	6.0	-1.5	16.4	16.3	5.6	6.0
OECD	6.1	6.7	6.9	7.1	7.0	14.5		16.5	6.2	7.4

Πηγή: OECD (2011)

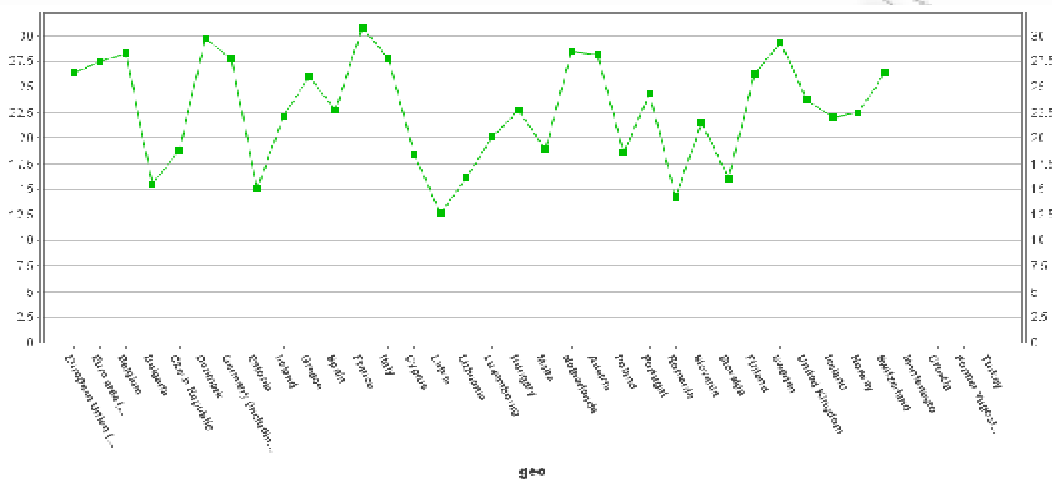
Παρακάτω στο διάγραμμα 2.1 φαίνεται ξεχωριστά για τις χώρες που θα εξεταστούν στην παρούσα εργασία, η εξέλιξη των δαπανών τους από το 1990 και ύστερα ως ποσοστό του Α.Ε.Π:

Πηγή: *OECD (2011)*

Ωστόσο, οι κοινωνικές δαπάνες των κρατών δεν σταματούν στις συντάξεις. Υπάρχουν και δαπάνες όπως ασφάλιση ανεργίας, δημόσιας υγείας, οικογενειακά επιδόματα αλλά και προστασίας χαμηλού εισοδήματος. Η Eurostat μέσω της μεθοδολογίας ESSPROS (European System of Social Protection Statistics) έχει καταφέρει να διαμορφώσει μεθοδολογία καταγραφής των κοινωνικών δαπανών των χωρών.

Παρακάτω φαίνονται οι συνολικές κοινωνικές δαπάνες στην Ευρώπη:

Πηγή: Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00098>)

Η ανάλυση των στατιστικών στοιχείων μας δίνει μία πρώτη εικόνα για το επίπεδο κοινωνικής προστασίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς όμως να μας επιτρέπει την εξαγωγή κάποιων σίγουρων συμπερασμάτων. Το ποσό που δαπανάται σε διάφορες κοινωνικές παροχές είναι ένδειξη του κατά πόσο η κάθε χώρα ξεχωριστά ενδιαφέρεται για το επίπεδο κοινωνικής προστασίας και έρχεται βέβαια και σε συνάρτηση του μεγέθους του προβλήματος αλλά και του τρόπου κάλυψης της κοινωνικής ανάγκης.

Για το 2008 οι κοινωνικές δαπάνες στην Ελλάδα έφτασαν σχεδόν το 26% του Α.Ε.Π, στην Γερμανία το 27,7 % του Α.Ε.Π και στη Δανία το 29,7% του Α.Ε.Π.

Η αυξημένη κοινωνική δαπάνη δε σημαίνει κατ'ανάγκη όμως και αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων και επαρκή κάλυψη των κοινωνικών αναγκών.

Στα οικονομικά, crowding out είναι οποιαδήποτε μείωση στην ιδιωτική κατανάλωση ή την επένδυση λόγω αύξησης των κρατικών δαπανών και αν δεν συνοδεύεται από αύξηση της φορολογίας, ο δημόσιος δανεισμός για τη χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων οδηγώντας σε μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων. Συγκεκριμένα, η ανάγκη για πληρωμές των συντάξεων έχει ως αποτέλεσμα να στερούνται πόροι και διοικητικές δυνατότητες για άλλα προγράμματα. Το γεγονός αυτό έρχεται να επιβαρύνει η γήρανση του πληθυσμού, η χαμηλή γεννητικότητα καθώς και

η αύξηση του προσδόκιμου ζωής, με αποτέλεσμα πολλές ευρωπαϊκές χώρες να έχουν ψηλά στην ατζέντα τους τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων (www.worldbank.org).

Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν αναπτύξει το θεσμό των κοινωνικών ασφαλίσεων για την κάλυψη των πολιτών τους από τους σύγχρονους κινδύνους. Πηγή αβεβαιότητας για τα άτομα είναι η αποχώρηση από τη εργασία, λόγω ατυχήματος ή λόγω γήρατος, τις συνέπειες των οποίων καλείται να αντιμετωπίσει ένα σωστά δομημένο ασφαλιστικό σύστημα. Προκειμένου να γίνει αυτό, το ασφαλιστικό σύστημα πρέπει να πληροί κάποιες προϋποθέσεις σωστής οργάνωσης οι κυριότερες των οποίων είναι η ανταποκρισιμότητα, η προσπελασιμότητα και η βιωσιμότητα.

Η οργάνωση των συστημάτων συνταξιοδότησης και η εξέλιξή τους αποτελεί καίριο θέμα για όλες τις χώρες της Ευρώπης ενώ αρκετές προσεγγίσεις έχουν γίνει από ειδικούς του αντικειμένου. Όπως είναι λογικό υπάρχουν πολλές διαφορές μεταξύ των εθνικών συστημάτων κοινωνικού κράτους. Με αφορμή λοιπόν το γεγονός αυτό, ο Sapir (2005) σε άρθρο του, χρησιμοποιεί την ομαδοποίηση των εθνικών συστημάτων σε τέσσερα διαφορετικά κοινωνικά μοντέλα, προκειμένου να εξετάσει τη σχετική απόδοση του κάθε μοντέλου.

Τα τέσσερα μοντέλα τα οποία καλύπτουν τέσσερις διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές είναι τα ακόλουθα:

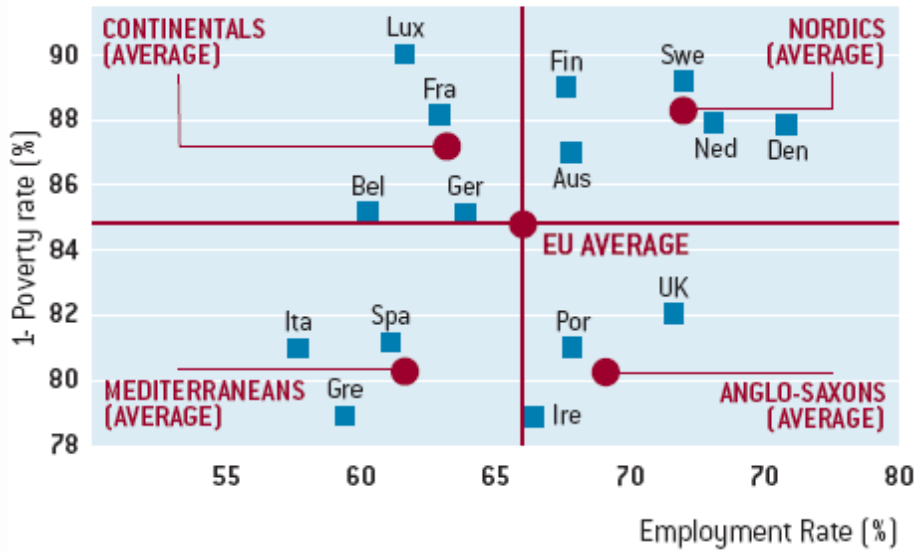
- Στο πρώτο μοντέλο ανήκουν οι σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία και Σουηδία, καθώς και οι Κάτω Χώρες) οι οποίες διαθέτουν τα υψηλότερα επίπεδα των δαπανών κοινωνικής προστασίας και την παροχή της καθολικής ευημερίας. Στο μοντέλο αυτό υπάρχουν ισχυρά εργατικά συνδικάτα που εξασφαλίζουν σε μεγάλο βαθμό τις δομές των μισθών.
- Στο δεύτερο μοντέλο είναι οι αγγλοσαξονικές χώρες (Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο). Σε αυτήν την περίπτωση οι μεταβιβάσεις μετρητών κατά κύριο λόγο προσανατολίζονται προς άτομα σε ηλικία εργασίας ενώ από την πλευρά της αγοράς εργασίας αυτό το μοντέλο χαρακτηρίζεται από ένα μίγμα αδύναμων συνδικάτων, συγκριτικά ευρεία και αυξανόμενη διασπορά των μισθών και σχετικά υψηλή επίπτωση της απασχόλησης με χαμηλές αμοιβές.

- Στο τρίτο μοντέλο είναι οι ηπειρωτικές χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία και Λουξεμβούργο) οι οποίες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην ασφάλιση, στις παροχές ατόμων μη απασχολούμενων και στις συντάξεις γήρατος. Στις χώρες αυτές αν και η συμμετοχή τους είναι σε πτώση, τα συνδικάτα παραμένουν ισχυρά.
- Τέλος, οι μεσογειακές χώρες (Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία και Ισπανία), οι οποίες συγκεντρώνουν τις κοινωνικές δαπάνες τους για τις συντάξεις γήρατος και εξασφαλίζουν τον υψηλό κατακερματισμό των δικαιωμάτων.

Σύμφωνα με τον Sapir (2005), τα τέσσερα ανωτέρω ευρωπαϊκά κοινωνικά μοντέλα συμπεριφέρονται πολύ διαφορετικά. Το μοντέλο της Μεσογείου χαρακτηρίζεται από πολύ αυστηρούς κανονισμούς για την προστασία της απασχόλησης και μια μάλλον χαμηλή κάλυψη των επιδομάτων ανεργίας. Αντίθετα, το σκανδιναβικό μοντέλο παρέχει τα επιδόματα ανεργίας που είναι γενναιόδωρα, αλλά η αυστηρότητα της νομοθεσίας περί προστασίας της απασχόλησης (ΝΠΑ) τους είναι αρκετά χαμηλή. Το ηπειρωτικό μοντέλο παρέχει επίσης γενναιόδωρα επιδόματα ανεργίας, αλλά το ΝΠΑ του είναι αυστηρότερο, ενώ τέλος το αγγλοσαξονικό μοντέλο παρέχει συγκριτικά μικρότερη προστασία από τις άλλες, με πολύ χαμηλότερη αυστηρότητα ΝΠΑ.

Και οι ανταμοιβές όμως για συμμετοχή στην αγορά εργασίας ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των τεσσάρων ευρωπαϊκών κοινωνικών μοντέλων. Τα ποσοστά απασχόλησης είναι πολύ υψηλότερα στις σκανδιναβικές και αγγλοσαξονικές χώρες σε σχέση με τις ηπειρωτικές και τις μεσογειακές χώρες, και η πολύ μεγάλη απόκλιση αυτή οφείλεται στις διαφορές στα δύο άκρα του φάσματος ηλικίας. Ειδικότερα, για τους εργαζόμενους ηλικίας 55-64 ετών, το ποσοστό απασχόλησης είναι σημαντικά υψηλότερο στις σκανδιναβικές χώρες (56 τοις εκατό) και στο αγγλοσαξονικό μοντέλο (53 τοις εκατό) από ό, τι στην ηπειρωτική Ευρώπη (34 τοις εκατό) και στη Μεσόγειο (40 τοις εκατό) ενώ για τους εργαζόμενους ηλικίας 15-24 ετών, το ποσοστό ανεργίας είναι σημαντικά χαμηλότερο στις σκανδιναβικές (13 τοις εκατό) και αγγλοσαξονικές χώρες (10 τοις εκατό) από ό, τι στην ηπειρωτική Ευρώπη (17 τοις εκατό) και τη Μεσόγειο (22 τοις εκατό).

EMPLOYMENT RATES AND PROBABILITY OF ESCAPING POVERTY

Πηγή: Sapir (2005), σελ.379

Ο Sapir (2005) συνόψισε την συγκριτική αυτή ανάλυση των τεσσάρων μοντέλων με βάση δύο κριτήρια, την αποτελεσματικότητα και την ισότητα ή αλλιώς την κοινωνική δικαιοσύνη. Ένα μοντέλο λοιπόν θα πρέπει να θεωρείται αποτελεσματικό αν παρέχει επαρκή κίνητρα για εργασία και, κατά συνέπεια, αν παράγει σχετικά υψηλά ποσοστά απασχόλησης και παράλληλα θα πρέπει να θεωρείται δίκαιο εάν η φτώχεια και ο κίνδυνος φτώχειας γενικότερα είναι σχετικά χαμηλός. Η επιλογή μεταξύ ισότητας και αποτελεσματικότητας είναι μια ανταλλακτική σχέση που εξαρτάται από πολιτικές προτιμήσεις και ιδεολογικές προτιμήσεις. Κάποιος που επιθυμεί περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη 'θυσιάζει' λίγη αποτελεσματικότητα.

Όλες οι σκανδιναβικές χώρες και οι χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης κατατάσσονται άνω του μέσου όρου όσον αφορά την πιθανότητα να αποφύγει κανείς τη φτώχεια, ενώ όλες οι αγγλοσαξονικές και οι μεσογειακές χώρες κατατάσσονται κάτω του μέσου όρου. Τι αντιπροσωπεύει αυτή η διαφορά όμως σύμφωνα με τον Sapir; Η έκταση της αναδιανομής (μέσω των φόρων και των μεταφορών), δεν μπορεί να είναι σημαντικός επεξηγηματικός παράγοντας δεδομένου ότι είναι αρκετά υψηλή στις περισσότερες χώρες, με εξαίρεση αυτούς που ανήκουν στην ομάδα της Μεσογείου. Η καλύτερη εξήγηση είναι η διαφορά στην κατανομή του ανθρώπινου κεφαλαίου, το οποίο τα άτομα φέρουν στην αγορά.

Από την άλλη πλευρά, οι αγγλοσαξονικές χώρες και οι χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης φαίνεται να αντιμετωπίζουν το συμβιβασμό μεταξύ αποτελεσματικότητας και ισότητας.

Οι Αγγλοσάξονες έχουν ένα αποτελεσματικό αλλά άδικο κοινωνικό μοντέλο, ενώ οι ηπειρωτικές χώρες απολαμβάνουν υψηλή δικαιοσύνη αλλά πολύ μικρότερη απόδοση.

Υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι τα λιγότερο αποτελεσματικά, ηπειρωτικό και μεσογειακό μοντέλα, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας. Το ένα είναι το επίπεδο του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, το οποίο τείνει να είναι πολύ υψηλότερο στην Ηπειρωτική Ευρώπη (73 τοις εκατό) και τη Μεσόγειο (81 τοις εκατό) σε σχέση με τις αγγλοσαξονικές χώρες (36 τοις εκατό) καθώς επίσης και τις Σκανδιναβικές χώρες (49 τοις εκατό).

Από την άλλη πλευρά, τα μοντέλα που δεν είναι δίκαια μπορεί να είναι απόλυτα βιώσιμα, με την προϋπόθεση ότι είναι αποδοτικά. Αυτό σημαίνει ότι και το σκανδιναβικό και το αγγλοσαξονικό μοντέλο είναι βιώσιμα, ενώ το ηπειρωτικό και το μεσογειακό μοντέλο δεν είναι και πρέπει να μεταρρυθμιστούν κατά Sapir προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας μέσω της μείωσης των αντικινήτρων για την εργασία και ως εκ τούτου να αναπτυχθούν.

Εν κατακλείδι, υπάρχουν ισχυρά επιχειρήματα για τη μεταρρύθμιση της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας και τις κοινωνικές πολιτικές, ιδίως στις ηπειρωτικές και μεσογειακές χώρες. Ένας πολύ σημαντικός λόγος σύμφωνα με τον Sapir είναι ότι επειδή το άθροισμα του ΑΕΠ των εννέα ηπειρωτικών και μεσογειακών χωρών αντιπροσωπεύει τα δύο τρίτα των χωρών της ΕΕ, η οικονομική και κοινωνική υγεία των χωρών αυτών είναι ύψιστης σημασίας για την ομαλή λειτουργία του συνόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και της ζώνης του ευρώ.

Μία παρόμοια διάσταση στο θέμα των κοινωνικών μοντέλων στην Ευρώπη έδωσε και ο Σουηδός κοινωνιολόγος Esping-Andersen (1990) όπου βασίζεται στο κατά πόσο απέχουν τα κοινωνικά αγαθά και οι κοινωνικές υπηρεσίες από το να θεωρούνται εμπορεύσιμα προϊόντα που μπορούν να αγοραστούν και να πωληθούν στις αγορές. Έτσι λοιπόν κατατάσσει τα κοινωνικά κράτη της Ευρώπης σε τρεις ομάδες:

- Πρώτον, το **Φιλελεύθερο μοντέλο**, που επικρατεί στις Αγγλοσαξονικές χώρες (Μεγάλη Βρετανία, Ιρλανδία) και στο οποίο οι παροχές στους πολίτες χορηγούνται με καθολικό τρόπο(με κριτήριο την ιδιότητα του πολίτη), αλλά υπάρχει μεγάλης έκτασης επικέντρωση στις ανάγκες. Η επικέντρωση γίνεται με έλεγχο του εισοδήματος ώστε να εξασφαλίζεται εγγύηση για ένα ελάχιστο επίπεδο υπηρεσιών. Ύστερα από αυτό το επίπεδο, υπάρχει ενθάρρυνση της λειτουργίας αγοράς με το σκεπτικό ότι για τους πλέον εύπορους δεν υπάρχει λόγος επιδότησης
- Δεύτερον, το **Συντηρητικό-Κορπορατιστικό μοντέλο**, το οποίο χαρακτηρίζει την Ηπειρωτική Ευρώπη συναλλάσσεται με επαγγελματικές κατηγορίες(άρα κορπορατιστικό) και χορηγεί δικαιώματα βάσει της θεμελίωσης δικαιώματος μέσω της εργασίας. Η αναδιανομή του εισοδήματος είναι σχετικά περιορισμένη και το κοινωνικό κράτος δεν αλλάζει ριζικά τους συσχετισμούς πόρων που προϋπάρχουν, είναι δηλαδή συντηρητικό στο να προσπαθεί να διατηρεί το κοινωνικό status-quo.
- Τρίτον, το **Σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο** που συναντάται στην Σκανδιναβία(Σουηδία, Δανία, Νορβηγία) και στο οποίο χορηγούνται σε όλους καθολικές παροχές υψηλού ποιοτικού επιπέδου, ειδικά οικογενειακές παροχές και υπηρεσίες κατάρτισης.

Τα συστήματα αυτά διαφέρουν και στο θέμα της προστασίας στην αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα, στο συντηρητικό μοντέλο υπάρχουν περιορισμοί στη δυνατότητα απολύσεων εργοδοτών, στη Σκανδιναβία ενώ υπάρχει μικρότερη προστασία της εργασίας, μετά την απόλυση ο άνεργος δικαιούται παροχές όπως αναπλήρωση εισοδήματος, επιδόματα ανεργίας, επανακατάρτιση όπως και βοήθεια στην εξεύρεση εργασίας.

Όσον αφορά τα ελλείμματα στα συνταξιοδοτικά συστήματα ολόένα και αυξάνονται ως ποσοστό του Α.Ε.Π, με αποτέλεσμα οι επιπτώσεις να αναμένονται να είναι σημαντικές. Μία ακόμη αρνητική συνέπεια στη μακροοικονομική σταθερότητα των οικονομιών είναι η γήρανση του πληθυσμού που απορρέει από τη διαμόρφωση του ποσοστού γονιμότητας σε χαμηλό επίπεδο και την εξέλιξη του προσδόκιμου ορίου ζωής σε υψηλό επίπεδο. Εκτίμηση από διεθνείς οργανισμούς είναι ότι το ποσοστό εξαρτήσεως γήρατος θα αυξηθεί υπέρμετρα τις επόμενες δεκαετίες. Στην ΕΕ, το 2008 για κάθε ένα άτομο σε ηλικία άνω των 65 ετών αναλογούσαν τέσσερα άτομα σε παραγωγική ηλικία (15 έως 64 ετών) ενώ οι δημογραφικές αλλαγές αναμένεται ότι θα διαταράξουν αυτή την ισορροπία, με αποτέλεσμα το 2060 για κάθε άτομο που ευρίσκεται σε ηλικία άνω των 65 ετών να υπάρχουν λιγότερο από δύο άτομα σε παραγωγική ηλικία. Οι συνέπειες του ελλείμματος των συνταξιοδοτικών ταμείων αναμένεται να οδηγήσουν σε μακροοικονομική αστάθεια δεδομένου ότι στην ΕΕ τα δημόσια συνταξιοδοτικά ταμεία καλύπτουν το 90% περίπου των συνταξιοδοτικών παροχών (Τήνιος (2010)).

Οι δύο κυριότεροι λόγοι εστίασης στα μοντέλα των χωρών αυτών είναι ότι αφενός σε πολλές χώρες το σύστημα πρόνοιας έχει γίνει ιδιαίτερα αναποτελεσματικό καθώς μειώνεται η συνολική απασχόληση και αυξάνεται η ανεργία ενώ παράλληλα οι πολίτες έχουν συνειδητοποιήσει ότι ο συνδυασμός της γήρανσης του πληθυσμού με τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης θέτουν σε κίνδυνο τις μελλοντικές συνταξιοδοτικές παροχές τους. Αφετέρου, ο δεύτερος λόγος εστιάζεται στην ηπειρωτική Ευρώπη και τις χώρες της Μεσογείου όπου συνολικά το άθροισμα των Α.Ε.Π των εννέα ηπειρωτικών και μεσογειακών χωρών αντιπροσωπεύει τα δύο τρίτα (2/3) των χωρών της ΕΕ. Ως εκ τούτου η οικονομική και κοινωνική υγεία των χωρών αυτών είναι υψίστης σημασίας για την ομαλή λειτουργία του συνόλου της ΕΕ και της ζώνης του Ευρώ.

		Efficiency	
		Low	High
Equity	High	CONTINENTALS	NORDICS
	Low	MEDITER-RANEANS	ANGLO-SAXONS

Πηγή : Sapir (2005), σελ. 380.

Το επιχείρημα αυτό αναφέρεται όμως γενικά. Η διαπάλη μεταξύ ισότητας-αποτελεσματικότητας θα μπορούσε να εξεταστεί τόσο σε επίπεδο μικροοικονομικό όσο και μακροοικονομικό, πώς ισχύει δηλαδή η ανταλλακτική σχέση ισότητας-αποτελεσματικότητας στις συντάξεις. Συγκεκριμένα, σε επίπεδο μακροοικονομίας όπως αναφέραμε και παραπάνω αποτελεσματικό μπορεί να θεωρείται ένα σύστημα στο οποίο υπάρχουν υψηλά ποσοστά απασχόλησης ενώ θα πρέπει να θεωρείται δίκαιο εάν το ποσοστό της φτώχειας κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα.

Από την πλευρά της μικροοικονομίας ένα σύστημα θα μπορούσε να θεωρηθεί αποτελεσματικό αν προστατεύει επαρκώς τις κατώτατες συντάξεις και δίκαιο αντίστοιχα εάν διακρίνεται από χαμηλό μη μισθολογικό κόστος.

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα, όπως έχουν εφαρμοστεί έως και σήμερα, χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες: τα καφαλαιοποιητικά και τα διανεμητικά (Pay As You Go, PAYG).

Το κεφαλαιοποιητικό σύστημα βασίζεται στην αρχή ότι κάθε γενιά ασφαλισμένων αποταμιεύει για να καλύψει τις δικές της παροχές με βασικές πηγές χρηματοδότησης τις εισφορές και τα έσοδα από τις επενδύσεις του αποθέματος.

Εφαρμόζεται κυρίως στις ΗΠΑ και το ύψος της σύνταξης εξαρτάται από το ύψος των εισφορών που έχει πληρώσει το άτομο κατά τη διάρκεια της παραγωγικής του ηλικίας.

Αντίθετα, στο διανεμητικό σύστημα ισχύει το ότι οι σημερινές εισφορές χρηματοδοτούν τις σημερινές συντάξεις. Ο χαρακτήρας του συστήματος είναι δημόσιος και προϋποθέτει την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών με αποτέλεσμα να πρέπει να είναι τόσο επαρκής ο αριθμός των ενεργών ασφαλισμένων ώστε να ξεπερνάει σε μεγάλο βαθμό τον αριθμό των συνταξιούχων.

Στην Ευρώπη επικρατεί ένα μεικτό συνταξιοδοτικό σύστημα και έχουν αναπτυχθεί τρεις πυλώνες παροχής εισοδήματος στους συνταξιούχους:

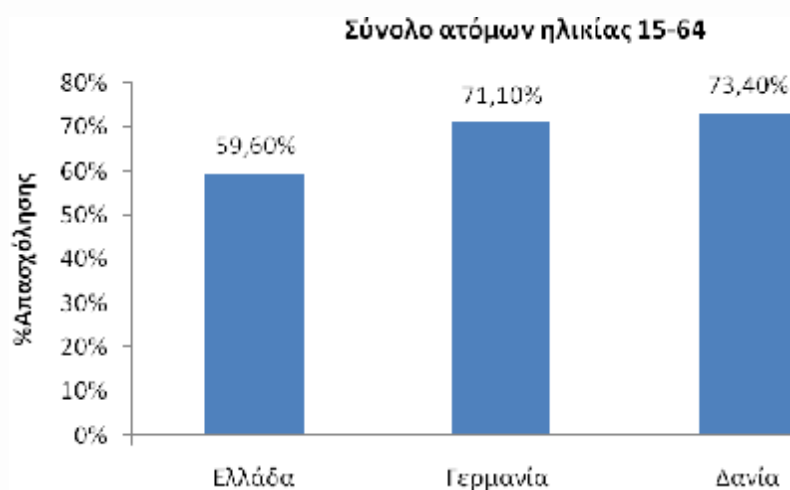
Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα *Pay as you go* προκαθορισμένων παροχών. Στα συγκεκριμένα συστήματα, για την πληρωμή των συνταξιοδοτικών παροχών προς τους συνταξιούχους, χρησιμοποιούνται τα εισοδήματα των εργαζομένων.

Ο δεύτερος πυλώνας αποτελείται γενικά από τα επαγγελματικά επικουρικά ταμεία (occupational schemes), όπου οι εισφορές των μελών τους επενδύονται, και στη συνταξιοδότηση πληρώνονται ανάλογα με το ποσοστό εισφοράς τους και τις αθροιστικές αποδόσεις των επενδυμένων κεφαλαίων. Τα συστήματα αυτά μπορεί να είναι υποχρεωτικά ως προς τη συμμετοχή του εργαζομένου. Για παράδειγμα, τα επικουρικά ταμεία στην Ελλάδα είναι υποχρεωτικά, δηλαδή ο εργαζόμενος υποχρεούται να συνεισφέρει στο σύστημα που δημιούργησε ο εργοδότης ή ο κλάδος, μέρος του μισθού του.

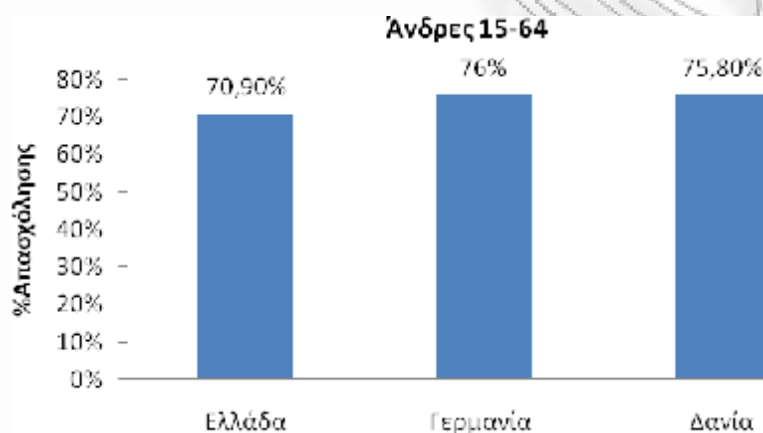
Ο τρίτος πυλώνας αποτελείται από ατομικά συνταξιοδοτικά ταμεία, μέσω αποταμιευτικών προγραμμάτων ή ασφαλιστικών συμβολαίων.

Σε επόμενα κεφάλαια θα αναφερθούμε ξεχωριστά σε χώρες που ανήκουν σε διαφορετικά μοντέλα όπως είναι χωρισμένα από τον Sapir, πως είναι διαρθρωμένα τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα, κατά πόσο προστατεύουν τα χαμηλά εισοδήματα και γενικότερα αν χαρακτηρίζονται από αποτελεσματικότητα και κοινωνική δικαιοσύνη.

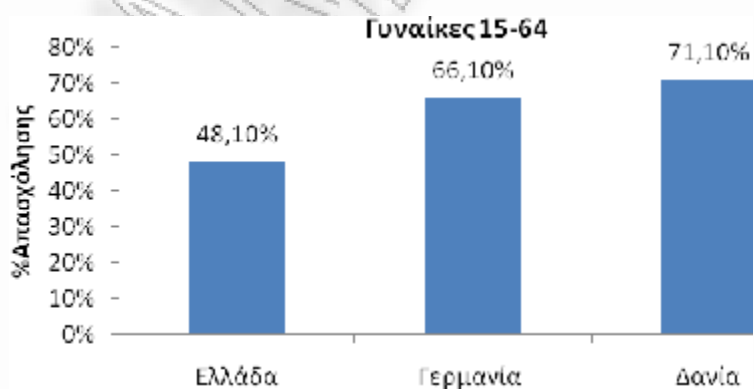
Μία πρώτη εικόνα για το επίπεδο απασχόλησης και της φτώχειας στις χώρες που θα εξεταστούν φαίνονται στα παρακάτω διαγράμματα:

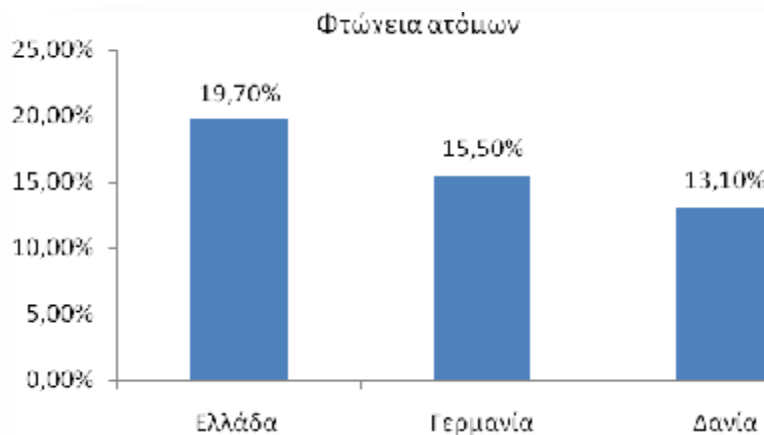
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

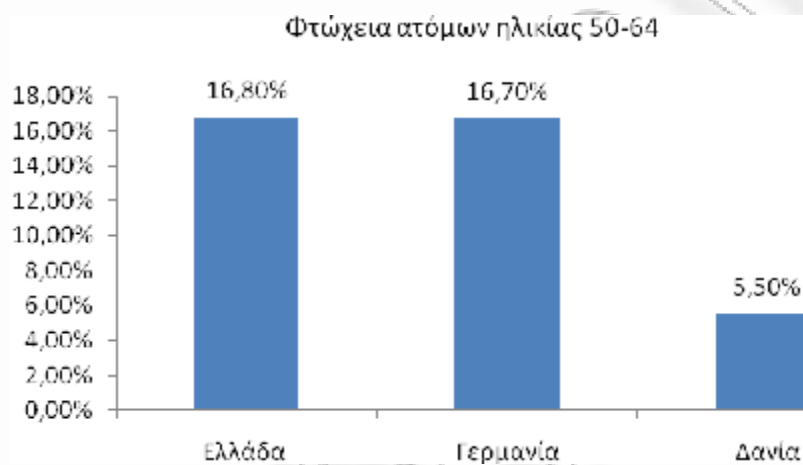
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

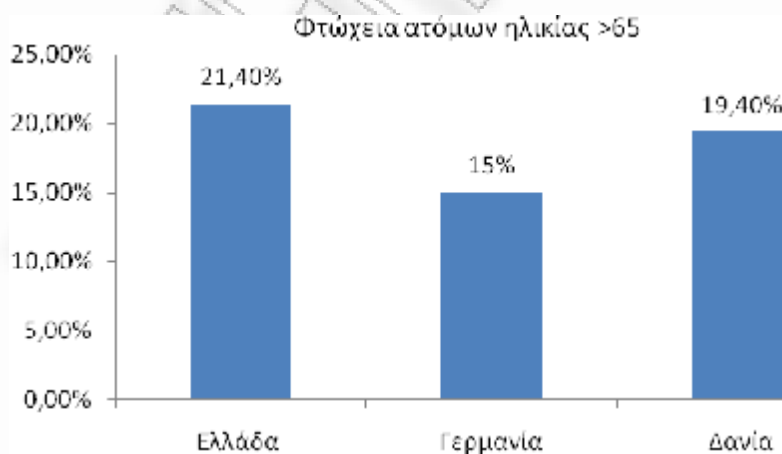
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέρχεται στο 19,7%, 15,5% στη Γερμανία και 13,1% στη Δανία για το 2009.

Από ότι φαίνεται και από τα παραπάνω διαγράμματα, η Ελλάδα η οποία ανήκει στο μεσογειακό μοντέλο, διακρίνεται από υψηλό επίπεδο φτώχειας και ταυτόχρονα από χαμηλό επίπεδο απασχόλησης.

Αντίθετα η Δανία έχει χαμηλό επίπεδο φτώχειας και υψηλό δείκτη απασχόλησης ενώ τέλος η Γερμανία διακρίνεται από υψηλό επίπεδο απασχόλησης και σχετικά μεγάλο ποσοστό φτώχειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Στις χώρες της Νότιας Ευρώπης διαμορφώνεται ένα μοντέλο κοινωνικής προστασίας που έχει στοιχεία και από το μοντέλο Bismark και από το μοντέλο Beveridge. Ουσιαστικά το μοντέλο αυτό στηρίζεται στον ρόλο της οικογένειας.

Σε σχέση με την οργάνωση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στην Ευρώπη παρατηρούμε την ύπαρξη τριών βασικών πυλώνων. Ο πρώτος αφορά την ύπαρξη ενός δημόσιου συστήματος, όπου η κοινωνική ασφάλιση είναι υποχρεωτική και καλύπτει το σύνολο του πληθυσμού. Ο δεύτερος πυλώνας αφορά στην επαγγελματική ασφάλιση μέσω χρηματοδοτούμενων σχεδίων και ο τρίτος σε ανεξάρτητα σχέδια (ιδιωτική ασφάλιση).

Όσον αφορά τον πρώτο πυλώνα εννιά από τα κράτη-μέλη (Δανία, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Φιλανδία, Σουηδία και Αγγλία) προσφέρουν καθολική κάλυψη μέσα από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και το καθεστώς είναι means-tested (με έλεγχο πόρων) εκτός από την Ολλανδία και τη Γαλλία. Όλα τα κράτη-Μέλη, εκτός από την Ολλανδία προσφέρουν συνταξιοδοτικά συστήματα ανάλογα με την εργασία. Όλα αυτά είναι υποχρεωτικά για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα, το δημόσιο τομέα και τουλάχιστον για κάποιους αυτοαπασχολούμενους ενώ το καθεστώς για τον ιδιωτικό τομέα και για τους αυτοαπασχολούμενους είναι σχεδόν το ίδιο, όσον αφορά το καθεστώς χρηματοδότησης.

Συνήθως έχουν διανεμητικά συστήματα (PAYG) συχνά παράλληλα με κρατική χρηματοδότηση (π.χ στο Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Αυστρία και Πορτογαλία). Σε 2 κράτη μέλη (Φιλανδία και Σουηδία) το σύστημα στον ιδιωτικό τομέα είναι σχεδόν κεφαλαιοποιητικό (fully-funded) ενώ στην Δανία είναι τελείως κρατικά χρηματοδοτούμενο. Το σχέδιο συνταξιοδότησης στο δημόσιο τομέα παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις στον τομέα της χρηματοδότησης. Σε τέσσερα Κράτη-Μέλη (Βέλγιο, Δανία, Γερμανία και Ελλάδα) το σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους είναι πλήρως χρηματοδοτούμενο από τον κρατικό προϋπολογισμό, ενώ στην Αγγλία και την Ιρλανδία το σχέδιο για τον ιδιωτικό τομέα είναι πλήρως αναδιανεμητικού χαρακτήρα.

Στη Φιλανδία το χρηματοδοτικό σύστημα είναι μερικά κεφαλαιοποιητικό ενώ στη Σουηδία έχουμε το συνδυασμό και των τριών συστημάτων. Όλες οι άλλες χώρες χαρακτηρίζονται από ένα σύστημα που είναι μερικώς διανεμητικό και μερικώς κρατικά χρηματοδοτούμενο. Σε αυτό το σημείο είναι εύλογο να ειπωθεί ότι ο δεύτερος πυλώνας είναι σπάνια υποχρεωτικός είτε για τον ιδιωτικό είτε για τον δημόσιο τομέα για τα Κράτη-μέλη αν και βέβαια υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις. Στις Κάτω Χώρες, ο δεύτερος πυλώνας είναι

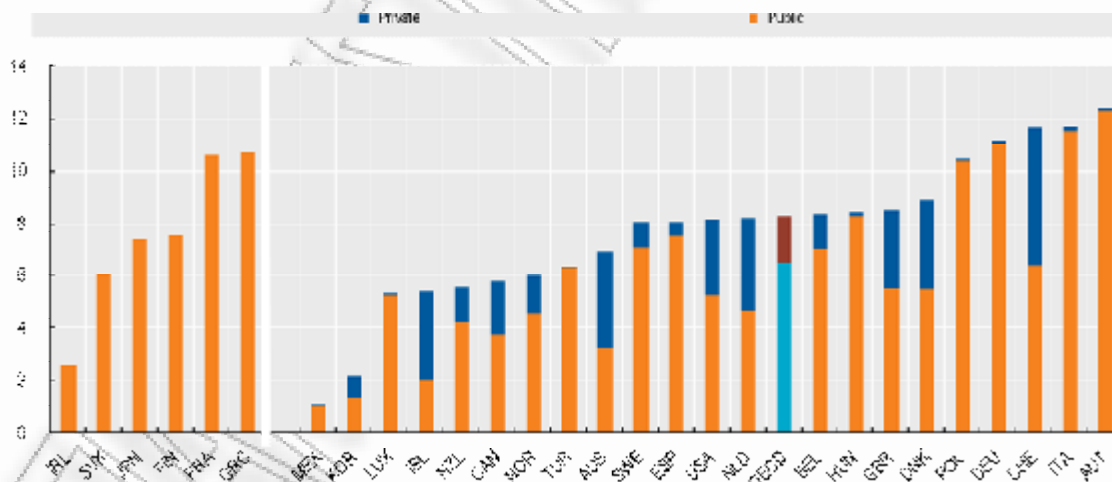
υποχρεωτικός για τον δημόσιο τομέα και κυρίως για τον ιδιωτικό τομέα. Το σχέδιο είναι υποχρεωτικό μόνο για τον ιδιωτικό τομέα στην Γαλλία, και την Δανία (όπου είναι υποχρεωτικό για τους ανεξάρτητους και προέρχεται από συμφωνία μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών) . Στην Γερμανία ο δεύτερος πυλώνας είναι υποχρεωτικός για τους μισθωτούς και τους ημερομίσθιους στον δημόσιο τομέα.

Στις χώρες της Νότιας Ευρώπης η ασφάλιση είναι υποχρεωτική στον πρώτο πυλώνα και υπάρχει χρηματοδότηση και από το Κράτος. Επίσης στο δεύτερο πυλώνα ο χαρακτήρας δεν είναι υποχρεωτικός και ο τρίτος είναι ελάχιστα αναπτυγμένος.

Πηγή: ΟΟΣΑ

Το ακόλουθο διάγραμμα δείχνει μία συγκριτική εικόνα της συνταξιοδοτικής δαπάνης από στοιχεία του ΟΟΣΑ, τόσο ως σύνολο όσο και στη διάρθρωσή του μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών (ως επί το πλείστον επαγγελματικών) συντάξεων.

Κρατικές και ιδιωτικές συντάξεις ως ποσοστό του Α.Ε.Π, 2005

Πηγή: www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html

Στην Ελλάδα το 98,1% των συντάξεων ανήκουν στον πρώτο πυλώνα, στην Δανία σχεδόν το 70% ανήκουν στον πρώτο πυλώνα, 25% περίπου στον δεύτερο πυλώνα και το υπόλοιπο 5% στον τρίτο πυλώνα, ενώ στη Γερμανία το 80% στον πρώτο πυλώνα, το 5% στον δεύτερο πυλώνα και το 15% στον τρίτο πυλώνα (Λυμπεράκη, Τήνιος και Φιλαλήθης (2009)).

3.2 Πώς είναι δομημένα τα συνταξιοδοτικά συστήματα στην Γερμανία, την Δανία και την Ελλάδα;

Παρακάτω θα ασχοληθούμε με τον τρόπο που είναι δομημένα τα συνταξιοδοτικά συστήματα σε τρεις χώρες, τη Γερμανία, τη Δανία και την Ελλάδα όπου σύμφωνα και με την άποψη του Sapir ανήκουν σε τρία διαφορετικά κοινωνικά μοντέλα και ως εκ τούτου έχει σημασία η διερεύνησή τους.

3.2.1 Το συνταξιοδοτικό σύστημα στην Γερμανία

Όπως αναφέρουν οι Schmidt / Trotzewitz (2003), το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα της Γερμανίας είναι διαρθρωμένο σε τρεις πυλώνες:

- Ο Α΄ πυλώνας περιλαμβάνει την κύρια σύνταξη των μισθωτών, ελευθέρων επαγγελματιών, αγροτών, ναυτεργατών κ.λπ.
- Ο Β΄ πυλώνας περιλαμβάνει τις συμπληρωματικές ανά επιχείρηση συντάξεις (επιχειρησιακά συνταξιοδοτικά συστήματα)
- Ο Γ΄ πυλώνας περιλαμβάνει την ατομική σύνταξη από την ιδιωτική ασφάλιση

Προς το παρόν οι συντάξεις γήρατος πληρώνονται από την ηλικία των 65 ετών με τουλάχιστον 5 έτη εισφορών. Λιγότερες των 5 ετών εισφορές δεν προσδίδουν παροχές ενώ η καθορισμένη διά νόμου ηλικία συνταξιοδότησης θα αυξηθεί σταδιακά στις επόμενες 2 δεκαετίες κατά 2 έτη (67).

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Το σύστημα μονάδων: Οι εισφορές κάθε έτους δικαιούνται μία μονάδα σύνταξης με βάση τον μέσο όρο των αποδοχών των συνεισφερόντων. Οι εισφορές υπολογίζονται με βάση το εισόδημα και οι συνεισφέροντες δικαιούνται περισσότερες ή λιγότερες μονάδες σύνταξης αντίστοιχα.

Κατά τη συνταξιοδότηση, οι μονάδες σύνταξης αθροίζονται και το αποτέλεσμα πολλαπλασιάζεται με μία τιμή (“pension-point value”) που αναλογούσε σε €16,98 το 2008. Η τιμή αυτή αναπροσαρμόζεται ανά έτος κυρίως βάσει των μικτών μισθών αλλά εξαρτάται και από 2 ακόμα παράγοντες οι οποίοι ενσωματώθηκαν στους κανόνες αναπροσαρμογής με σκοπό να περιοριστεί η αύξηση του ποσοστού της εισφοράς από το σημερινό 19,9% σε 22%.

- Ο πρώτος παράγοντας ενσωματώνει τις αλλαγές των ποσοστών εισφοράς του συνταξιοδοτικού συστήματος και στις επιδοτούμενες ατομικές συντάξεις. Μία αύξηση του ποσοστού εισφοράς θα μειώσει την εν λόγω τιμή
- Ο δεύτερος συνδυάζει την τιμή με το δείκτη εξάρτησης, ο οποίος υπολογίζεται ως συνταξιούχοι/συνεισφέροντες

Ο υπολογισμός των μονάδων σύνταξης δεν είναι ακριβώς ίδιος για όλα τα ομόσπονδα κρατίδια της Γερμανίας(π.χ Βερολίνο, Βαυαρία, Σαξονία, Αμβούργο, Βρέμη) αλλά θεωρείται ότι η μακροπρόθεσμα με την ευθυγράμμιση των μισθών η διαφορά αυτή θα εκλείψει.

Για τα άτομα με χαμηλές αποδοχές προβλέπεται κοινωνική αρωγή η οποία πολλές φορές προσφέρεται και σε συνταξιούχους. Το ποσό αυτό ανερχόταν σε € 8.424 το χρόνο το 2008 το οποίο ισοδυναμεί με το 26,7% μέσω μισθών ετήσιων αποδοχών της χώρας και στο 20,3% των μέσων αποδοχών του ΟΟΣΑ.

Παράλληλα υπάρχουν και οι εθελοντικές ιδιωτικές συντάξεις οι οποίες παρέχονται από τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες ή επενδυτικά προγράμματα για τα οποία το κράτος δίνει κίνητρα για συμμετοχή σε αυτά.

ΠΡΩΩΡΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ

Όσον αφορά την πρόωρη συνταξιοδότηση, αυτή είναι δυνατόν να επιτευχθεί στην ηλικία των 63 ετών με 35 χρόνια εισφορών αλλά με μειώσεις.

Αν κάποιο άτομο συνταξιοδοτηθεί νωρίτερα από την ηλικία των 65, επιδέχεται μειώσεις της τάξεως του 3,6% το χρόνο. Για παράδειγμα κάποιος που συνταξιοδοτείται στην ηλικία των 63 σε σύγκριση με κάποιον που συνταξιοδοτείται στην ηλικία των 65 θα έχει χαμηλότερα συνταξιοδοτικά δικαιώματα λόγω τεσσάρων λιγότερων ετών εργασίας και ως αποτέλεσμα λιγότερων μονάδων σύνταξης.

Όσον αφορά άτομα με τουλάχιστον 50% αναπηρία και 35 χρόνια ασφαλιστικής κάλυψης μπορούν να συνταξιοδοτηθούν στην ηλικία των 60

ετών με μέγιστη μείωση 10,8% ενώ η ηλικία αυτή σταδιακά θα αυξηθεί κατά επιπλέον δύο έτη.

Άτομα που έχουν συμπληρώσει 45 έτη ασφαλιζόμενης εργασίας ή φροντίδα παιδιού και ανατροφή του μέχρι την ηλικία των 10, μπορούν να συνταξιοδοτηθούν στα 65 ως εξαίρεση. Αντίθετα τα άτομα τα οποία επιλέγουν να συνταξιοδοτηθούν ύστερα από τα 65 τους χρόνια, δικαιούνται ποσοστό αύξησης 6% ανά έτος.

Σε γονείς με παιδιά τα οποία γεννήθηκαν από το 1992 και αργότερα πιστώνονται για μια περίοδο 3 ετών ισάριθμες μονάδες σύνταξης ενώ για παιδιά γεννημένα πριν το 1992 μόλις μία μονάδα σύνταξης ενώ και το κράτος πληρώνει αντίστοιχες εισφορές για τα δικαιώματα αυτά. Τα δικαιώματα μπορούν να δοθούν είτε οι γονείς είναι μισθωτοί είτε όχι αλλά μπορούν ακόμα και να μοιράζονται μεταξύ των γονέων ενώ πιστώσεις δίνονται και για τις περιόδους φροντίδας των παιδιών μέχρι την ηλικία των 10. Τα χρόνια αυτά προσμετράνε για τον αριθμό των ετών που απαιτείται για να πληρούν τις προϋποθέσεις για σύνταξη (Berücksichtigungszeit) και επιπλέον έχουν επιπτώσεις όσον αφορά το δικαίωμα συνταξιοδότησης με την έννοια ότι αν οι άνθρωποι εργάζονται, ενώ τα παιδιά τους είναι κάτω των 10 ετών ή αν μεγαλώνουν τουλάχιστον δύο παιδιά κάτω των 10 ετών, λαμβάνουν ένα μπόνους ύψους έως 0,33 μονάδων σύνταξης ανά έτος που οποίο όμως δεν επιτρέπει συνολικά την πάνω από 1 μονάδα σύνταξης κατ' έτος.

Η ασφάλιση ανεργίας συνεισφέρει στο συνταξιοδοτικό σύστημα εξ ονόματος των ανέργων. Κατά την πρώτη περίοδο των παροχών ανεργίας (Arbeitslosengeld I), καταβάλλονται εισφορές βάσει του 80% των παλαιότερων μικτών αποδοχών. Η πρώτη περίοδος διαρκεί από έξι έως 24 μήνες, ανάλογα τόσο με την ηλικία όσο και τη συμβολή τους στα έτη. Στη συνέχεια, ο άνεργος μεταφέρεται στον δεύτερο τύπο του επιδόματος ανεργίας (Arbeitslosengeld II), που ταυτόχρονα καταβάλλεται σε ένα χαμηλότερο ποσοστό και γίνεται έλεγχος πόρων. Για την περίοδο αυτή, η ασφάλιση ανεργίας πληρώνει εισφορές €205 ανά μήνα, έτσι ώστε να κερδίζονται 0,0834 μονάδες σύνταξης για κάθε έτος κατά τη δεύτερη περίοδο της ανεργίας.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Για τα άτομα με χαμηλό εισόδημα υπάρχει κοινωνική συνδρομή, η οποία ισχύει και για τους συνταξιούχους. Το ποσό της κοινωνικής βοήθειας στα δυτικά ομόσπονδα κράτη το 2006 ήταν € 8.172 ανά έτος, συμπεριλαμβανομένου τις παροχές για στέγαση και καύσιμα. Αυτό ισοδυναμεί με το 19,3% των μέσων αποδοχών.

Πηγή: OECD (2009), σελ.200

ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

Υπάρχει μία πρόσθετη προαιρετική ιδιωτική σύνταξη οι οποίες παρέχονται από τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες ή επενδυτικά ταμεία. Το ποσοστό εισφοράς για τη σύνταξη γήρατος Riester αυξήθηκε βαθμιαία σε 4% έως το 2008.

Υπάρχουν πολλά είδη εθελοντικών προσωπικών και επαγγελματικών συστημάτων στη Γερμανία και πολλές φορές άτομα είναι γραμμένα και στις δύο μορφές συστημάτων. (OECD (2009), σελ.200)

3.2.2 Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Δανία

Η κανονική ηλικία συνταξιοδότησης είναι αυτή τη στιγμή τα 65 έτη η οποία θα αυξηθεί σταδιακά στα 67 κατά την περίοδο 2024-2027 ενώ δικαίωμα πλήρους γενικής σύνταξης γήρατος θεμελιώνεται ύστερα από 40 έτη διαμονής στην χώρα. Λιγότερα έτη διαμονής στην χώρα επιτρέπουν το δικαίωμα μερικής σύνταξης η οποία ισούται με το 1/40 της πλήρους σύνταξης ανά έτος διαμονής στη Δανία. Για τους μισθωτούς υπάρχει και ένα καθεστώς συμπληρωματικής σύνταξης (ATP)

ΒΑΣΙΚΗ

Η πλήρης βασική σύνταξη είναι DKK 5.096 ανά μήνα ή DDK 61.152 το έτος που ισοδυναμεί με περίπου 17% των μέσων αποδοχών ενώ υπάρχει έλεγχος πόρων σύμφωνα με το οποίο η βασική σύνταξη μειώνεται αν το εισόδημα από την εργασία υπερβαίνει τα DDK 259.700 .

ΣΤΟΧΟΘΕΤΗΜΕΝΗ

Το πλήρες συμπλήρωμα σύνταξης είναι DDK 5.130 ανά μήνα ή DDK 61.560 ανά έτος για τους μη παντρεμένους και DDK 28.752 για τους παντρεμένους.

Το ποσό είναι πλήρως δοκιμασμένο από όλες τις πηγές εισοδήματος εκτός από τη βασική σύνταξη και μειώνεται κατά 30% εάν το εισόδημα υπερβαίνει τα DDK 57.300 ετησίως. Τόσο η βασική σύνταξη όσο και το συμπλήρωμα προσαρμόζονται ετησίως σύμφωνα με τις μέσες αποδοχές ενώ αν η αύξηση των ονομαστικών αποδοχών υπερβαίνει το 2% ετησίως, το 0,3% του υπερβάλλοντος ποσού μπαίνει σε αποθεματικό.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ

Τα συστήματα αυτά είναι κεφαλαιοποιητικά και έχουν συμφωνηθεί μεταξύ των κοινωνικών εταίρων. Οι εισφορές στα συστήματα αυτά κυμαίνονται μεταξύ 9% και 17% των αποδοχών. Το 2006 το ποσοστό για την πλειοψηφία των Δανών εργαζομένων αυξήθηκε σε 10,8%. Οι παροχές συνήθως αποσύρονται ως ένα ετήσιο επίδομα ενώ το επιτόκιο είναι 1,5% για τις πρόσφατες εισφορές ή τα νέα συστήματα. Ωστόσο, τα συστήματα λειτουργούν με <<συμμετοχή στα κέρδη>> με τις συντάξεις να αυξάνονται ανάλογα με την απόδοση της περιουσίας. Από το 2000 ο υπολογισμός της προσόδου γίνεται μέσω της χρησιμοποίησης πινάκων θνησιμότητας και των 2 φύλων. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 2009 ήταν 16,8 αναμενόμενα χρόνια ζωής για τους άντρες και 19,5 χρόνια για τις γυναίκες.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΙΣΦΟΡΑΣ

Η σύνταξη ATP είναι συμπληρωματική και προβλέπει ισόβια σύνταξη από την ηλικία των 65 και εφάπαξ ποσό για εξαρτώμενα άτομα σε περίπτωση θανάτου του μέλους. Επίσης καλύπτει όλους τους μισθωτούς και είναι προαιρετική για τους αυτοαπασχολούμενους.

Οι εισφορές είναι σταθερές, σε αντίθεση με το ποσοστό του εισοδήματος, και μεταβάλλεται μόνο με τον αριθμό των ωρών εργασίας.

Ένας μισθωτός πλήρους απασχόλησης θα πλήρωνε DDK 2.927 το 2008. Οι εισφορές καταβάλλονται ανά τμήματα, συγκεκριμένα τα 2/3 καταβάλλονται από τον εργοδότη και το 1/3 από τον εργαζόμενο. Το άθροισμα των εισφορών των εργοδοτών και των εργαζομένων ανάλογα με τις ώρες εργασίας φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Ώρες μήνα	<39	39-77	78-116	>116
Εισφορές-DDK ανά μήνα από το 2008	0	81	163	244
Ώρες μήνα	<39	39-77	78-116	>116
Εισφορές-DDK ανά μήνα από το 2009	0	90	180	270

Πηγή: OECD (2008)

Οι εισφορές προσαρμόζονται εάν και όταν οι κοινωνικοί εταίροι αποφασίσουν να το πράξουν στο πλαίσιο των συλλογικών συμβάσεων.

ΠΡΩΩΡΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ

Υπάρχει μερική πρόωρη σύνταξη για τους εργαζομένους ηλικίας μεταξύ 60 και 65 οι οποίοι συνεχίζουν να εργάζονται 12 με 30 ώρες τη βδομάδα αλλά το σύστημα αυτό καταργείται σταδιακά αφού ισχύει πλέον μόνο για αυτούς που γεννήθηκαν μέχρι και το 1958.

Ο δικαιούχος θα πρέπει να μειώσει τις εβδομαδιαίες ώρες εργασίας κατά τουλάχιστον 7 και ύστερα η μερική σύνταξη υπολογίζεται ως ένα σταθερό ποσό για κάθε ώρα που μειώνεται, το ποσό αυτό ήταν περίπου DDK 78 την ώρα το 2007.

ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ

Είναι δυνατόν να αναβάλει τη δημόσια σύνταξη γήρατος για έως και 10 χρόνια. Ο υπολογισμός γίνεται ως εξής:

-Αν για παράδειγμα ένα άτομο είναι 67 ετών και οι δημογραφικές προβολές δίνουν σε άτομο ηλικίας 68 προσδόκιμο ζωής 17,1 χρόνια, τότε η αναβολή παροχής σύνταξης για ακόμα έναν χρόνο θα του απέφερε προσαύξηση $1/17,1 = 5,8\%$

ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΠΑΙΔΙΩΝ

Σε περιόδους άδειας μητρότητας/πατρότητας/γονικές παροχές, πληρώνονται διπλάσιες παροχές για την ΑΤΡ. Ο δικαιούχος καταβάλλει το 1/3 των εισφορών και τα υπόλοιπα 2/3 καταβάλλονται από την κυβέρνηση ή το δήμο ενώ οι παροχές αυτές πληρώνονται για έως και 52 εβδομάδες στο σύνολο.

Οι τέσσερις εβδομάδες πριν από τον τοκετό και οι πρώτες 14 εβδομάδες μετά τον τοκετό προορίζονται στη μητέρα ενώ ο πατέρας δικαιούται 2 εβδομάδες

άδειας κατά τις πρώτες 14 εβδομάδες ύστερα από τον τοκετό. Τέλος δεν υπάρχουν πιστώσεις ή εισφορές για συστήματα επαγγελματικής σύνταξης για περιόδους εκτός εργασίας σε τέτοιες περιπτώσεις.

ΑΝΕΡΓΙΑ

Κατά τη διάρκεια της ανεργίας, η ασφάλιση ανεργίας αναλαμβάνει να πληρώνει τις υποχρεώσεις του εργοδότη, και οι ΑΤΡ εισφορές πληρώνονται κατά το διπλάσιο συντελεστή κατά τη λήψη παροχών από την ασφάλιση ανεργίας(κανονικό συντελεστή αν είναι παροχή κοινωνικής βοήθειας).

Αν το άτομο είναι άνεργο ή εισπράττει κοινωνική βοήθεια και η ασφάλιση κατά της ανεργίας έχει εξαντληθεί, τότε η κυβέρνηση πληρώνει τα 2/3 των πληρωμών ενώ δεν υπάρχουν πιστώσεις ή εισφορές για συστήματα επαγγελματικής συνταξιοδότησης σε περιόδους ανεργίας. Παράλληλα υπάρχει ένα πρόγραμμα εθελοντικής πρόωρης συνταξιοδότησης που συνδέεται με την ασφάλιση κατά της ανεργίας και το οποίο καταβάλλει παροχές μεταξύ την ηλικία των 60 ετών και μέχρι την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης(σταδιακά θα αυξηθεί η ηλικία στα 62 έτη μεταξύ του 2019 και του 2022).

3.2.3 Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης

Τα είδη συντάξεων στην Ελλάδα κατατάσσονται και αυτές σε τρεις πυλώνες:

- 1^{ος} πυλώνας: Οι δημόσιες συντάξεις οι οποίες βασίζονται στο διανεμητικό σύστημα χρηματοδότησης
- 2^{ος} πυλώνας: Αφορά συλλογικές (επαγγελματικές συντάξεις) οι οποίες προσφέρονται από τον εργοδότη, στη διαχείρισή τους συμμετέχουν και συνδικάτα και χρηματοδοτούνται με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει αλληλεγγύη μεταξύ των μελών της επαγγελματικής ομάδας ή του κλάδου
- 3^{ος} πυλώνας: αφορά ατομικές συντάξεις και υπολογίζονται με βάση ατομικούς λογαριασμούς και εξατομικευμένα συμβόλαια. Αποτελούν μορφή αποταμίευσης από τη στιγμή που δεν περιέχεται η έννοια της αλληλεγγύης των γενεών και τέλος χρηματοδοτούνται με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

Πηγή: Τήνιος (2010), σελ.246

Στο ΙΚΑ η κανονική ηλικία συνταξιοδότησης είναι τα 65 έτη για τους άντρες και 60 για τις γυναίκες. Η σύνταξη από αυτή την ηλικία απαιτεί τουλάχιστον 4.500 μέρες ασφάλισης που αντιστοιχούν σε 15 χρόνια ασφάλισης. Γενικότερα, άτομα με 35 έτη ασφάλισης δικαιούνται πλήρη σύνταξη ανεξαρτήτως ηλικίας ενώ υπάρχουν παραχωρήσεις για τα άτομα που εργάζονται σε ανθυγιεινά επαγγέλματα αλλά και τις γυναίκες με εξαρτώμενα ή ανάπηρα παιδιά.

Ο διαχωρισμός των προνοιακών από τις ασφαλιστικές παροχές και η ενίσχυση της αναλογικότητας της σύνταξης οδηγεί τον κάθε ασφαλισμένο να επιλέξει την ακριβή στιγμή της απόσυρσής του από την αγορά εργασίας -μετά από ένα όριο ηλικίας -αλλά στην ουσία να λάβει πολύ μικρή σύνταξη, εάν δεν έχει έναν πλήρη εργασιακό βίο. Εάν κάποιος επιλέξει να αποχωρήσει στο 60ό έτος της ηλικίας του, έχοντας για παράδειγμα 25 χρόνια δουλειάς, η σύνταξη που θα λάβει είναι χαμηλή, όχι μόνο γιατί εισέφερε για μικρότερο διάστημα στο σύστημα, αλλά και γιατί θα λάβει σύνταξη για μεγαλύτερο διάστημα. Δηλαδή, ακόμα και λίγα χρόνια εργασίας δίνουν δικαίωμα σε ένα ποσό, το οποίο όμως

για να είναι ικανοποιητικό προϋποθέτει πολλά χρόνια καλά αμειβόμενης εργασίας.

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΑΡΟΧΩΝ

Για τα άτομα που εισήλθαν στην αγορά εργασίας ύστερα από το 1993, η σύνταξη είναι το 2% των εσόδων για κάθε έτος εισφορών μέχρι και 35 έτη. Συνεπώς το μέγιστο ποσοστό αναπλήρωσης είναι 70% για την κύρια σύνταξη. Αν κάποιο άτομο συνταξιοδοτηθεί στα 67 τότε το μέγιστο ποσοστό αναπλήρωσης μπορεί να φτάσει το 76% ενώ για τον υπολογισμό της σύνταξης βρίσκεται ο μέσος όρος των αποδοχών κατά τα 5 τελευταία έτη. Τα έσοδα αυτά (χωρίς να συνυπολογίζονται τα Χριστούγεννα, το Πάσχα ή ο επίδομα διακοπών) αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τις αυξήσεις που ορίζονται στην εθνική εισοδηματική πολιτική και λαμβάνονται υπόψη τον τελικό υπολογισμό της σύνταξης για την οποία υπάρχει ένα ανώτατο όριο που υπολογίζεται ως το τετραπλάσιο του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

Για παράδειγμα το 2008 το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π διαμορφώθηκε ως εξής:

Από την 1^η Ιανουαρίου μέχρι και την 30^η Σεπτεμβρίου του 2008 στα €679,75, επομένως η μέγιστη σύνταξη ανερχόταν στα € 2.719, και από την 1^η Οκτωβρίου έως και το τέλος του έτους στα €693,35 με κατά συνέπεια μέγιστη σύνταξη τα €2.773,4.

Από το 2005 όλες οι συντάξεις αυξήθηκαν κατά την ίδια αναλογία με βάση την τιμαριθμική αναπροσαρμογή ενώ οι πληρωμές τους ανάγονται σε 14 μήνες

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Inflation	2.6%	3.2%	3.4%	3.6%	3%	2.9%
Increases	3.9% (< EUR 733)	4.0%	5.5% (< EUR 352)	3.5% (< EUR 400)	4% (< EUR 500)	5% (< EUR 500)
	3.4% (> EUR 733)		2.75% (< EUR 587)	1.5% (< EUR 620)	2% (< EUR 1 000)	3% (< EUR 1 000)
			1.4% (< EUR 880)	0.75% (< EUR 910)	0% (> EUR 1 000)	0% (> EUR 1 000)
			0% (> EUR 880)	0% (> EUR 910)		

Πηγή: OECD (2007)

ΣΥΣΤΗΜΑ ΒΑΣΙΖΟΜΕΝΟ ΣΤΙΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ:

Επικουρική(Συμπληρωματική)σύνταξη

Η πλήρης συμπληρωματική σύνταξη είναι το 20% των αποδοχών για τους εργαζομένους με 35 χρόνια εισφορών στο ΕΤΕΑΜ. Η σύνταξη μειώνεται αναλογικά για μικρότερες περιόδους καταβολής εισφορών υποθέτοντας ένα γραμμικό δείκτη προσαύξησης 0,57%. Τέλος, η αξία αυξάνεται κατά 1/35 για κάθε έτος εισφορών άνω των 35 ετών

TAMEIA

Στην Ελλάδα διακρίνονται έξι μεγάλοι κλάδοι δικαιούχων- οι αγρότες(και ανασφάλιστοι), δημόσιοι υπάλληλοι, μισθωτοί ιδιωτικού τομέα, μισθωτοί ΔΕΚΟ, αυτοαπασχολούμενοι και ελεύθεροι επαγγελματίες. Εκτός του ΙΚΑ υπάρχουν και άλλα καθεστώτα σε άλλα ταμεία όπως φαίνονται ξεκάθαρα στον παρακάτω πίνακα. Για παράδειγμα οι ναυτικοί έχουν δικό τους ταμείο, το ίδιο και οι στρατιωτικοί, οι αυτοαπασχολούμενοι όπως και οι ελεύθεροι επαγγελματίες.

Κατηγορία πληθυσμού	Βαθμίδες προστασίας	Οργανωτική δομή	Πηγή χρηματοδότησης
1. Ανασφάλιστοι άνω των 65 ετών Αγρότες	Βασική σύνταξη(Πα αποσπράβει σταδιακά για τους αγρότες) Βασική-Κόρυφα (από 1996)	ΟΓΑ	Κρατική επιχορήγηση(κόλυμα εσόδων) Εισφορές, κρατική συμμετοχή, επιχορήγηση
2. (Α)Δημόσιοι υπάλληλοι Στρατιωτικοί	Κόρυφα, επικουρική, εφάπαξ	Υπ.Οικονομικών-Εθνικό Λογιστήριο του Κράτους	Κρατικός προϋπολογισμός(εισφορές εργαζομένων)
(Β) Ειδικό καθεστώς ΙΚΑ (π.χ. ΔΟΤ)	Κόρυφα, επικουρική, εφάπαξ	ΙΚΑ-ΕΤΑΜ για την Κόρυφα	Εισφορές κοινωνικού κόρυφα
3.Εργαζόμενοι ιδιωτικού τομέα (Α)ΙΚΑ: (I)	Κόρυφα	ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	Εισφορές(τρισεσής χρηματοδότηση/χρηματοδότηση ελλειμμάτων)
(II)	Κόρυφα/επικουρική	ΙΚΑ-ΕΤΑΜ/ΙΚΑ-ΕΤΕΑΜ/ΙΚΑ/άλλο επικουρικό	Εισφορές- Εισφορές και κοινωνικοί πόροι
(III)	Κόρυφα, επικουρική, εφάπαξ	Ταμεία Πάνοιας	Εισφορές
(Β) Ναυτικοί	Κόρυφα, επικουρική, εφάπαξ	ΝΑΤ, ΚΑΝΝ κ.λπ	Εισφορές/Επιχορήγηση/Κοινωνικοί πόροι
4. Εργαζόμενοι δημόσιου τομέα(Δημόσιες επιχειρήσεις, ΔΠΙ, Τράπεζες)	Κόρυφα, επικουρική, εφάπαξ	«Ειδικά Ταμεία» ή ειδικό κλάδο στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ ΙΚΑ/Ειδικά Ταμεία για Επικουρική ΟΑΠ-ΔΠΙ	Εισφορές(μεγαλύτερο μέρος από τον εργοδότη) Χρηματοδότηση ελλειμμάτων από τον εργοδότη Εισφορές/κόλυμα ελλείμματος
5. Αυτοαπασχολούμενοι	Κόρυφα	ΟΑΕΕ (πρώην ΤΕΔΕ, ΤΑΕ, ΤΕΑ)	Εισφορές - Επιχορήγησης από Δημόσιο
6. Ελεύθεροι επαγγελματίες	Κόρυφα/επικουρική	Όπως ανωτέρω/επικουρικό ταμείο	Εισφορές - Επιχορήγησης από Δημόσιο
(Α) Αυτοαπασχολούμενοι	Κόρυφα/επικουρική	Ναυτικοί, Μηχανομηχανικοί, Μηχανικοί	Όπως ανωτέρω/επικουρικό Ταμεία
(Β) Μισθωτοί	Εργαζόμενοι 2 βασικές συντάξεις	Διαγνώμων	Κοινωνικοί πόροι, Εισφορές, Πρόσθετοι πόροι

Πηγή: Τήνιος (2010), σελ.250

ΚΑΤΩΤΑΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Όσον αφορά την κατώτατη σύνταξη, το ποσό της αναπροσαρμόζεται σε ετήσια βάση στο πλαίσιο της εισοδηματικής πολιτικής. Ενδεικτικά για το 2008 οι κύριες συντάξεις είχαν ως εξής:

A) Σύνταξη γήρατος και σύνταξη αναπηρίας

- Μεταξύ 1^{ης} Ιανουαρίου και 30^{ης} Σεπτεμβρίου στα €486,02
- Μεταξύ 1^{ης} Οκτωβρίου και 31^{ης} Δεκεμβρίου στα €495,74

B) Σύνταξη για τους επιζώντες

- Μεταξύ 1^{ης} Ιανουαρίου και 30^{ης} Σεπτεμβρίου στα €388,80
- Μεταξύ 1^{ης} Οκτωβρίου και 31^{ης} Δεκεμβρίου στα €396,58

Όσον αφορά τις επικουρικές αυτές κυμάνθηκαν ως εξής:

A) Σύνταξη γήρατος και σύνταξη αναπηρίας

- Μεταξύ 1^{ης} Ιανουαρίου και 30^{ης} Σεπτεμβρίου στα €119,17
- Μεταξύ 1^{ης} Οκτωβρίου και 31^{ης} Δεκεμβρίου στα €121,55

B) Σύνταξη για τους επιζώντες

- Μεταξύ 1^{ης} Ιανουαρίου και 30^{ης} Σεπτεμβρίου στα €95,33
- Μεταξύ 1^{ης} Οκτωβρίου και 31^{ης} Δεκεμβρίου στα €97,24

Τα κατώτατα όρια συντάξεων θεσμοθετήθηκαν για να λειτουργούν σαν ασφαλιστική δικλείδα ώστε να υπάρχει ένα όριο ασφαλείας για τις χαμηλότερες συντάξεις.

Έτσι όλες οι Βασικές Συντάξεις που είναι χαμηλότερες από τα κατώτατο όριο, εξισώνονται στο κατώτατο όριο της βασικής σύνταξης στο ΙΚΑ ενώ το κατώτατο όριο αναπροσαρμόζεται μόνο εφόσον υπάρξει σχετική υπουργική απόφαση.

Τα ισχύοντα κατώτατα όρια φαίνονται παρακάτω:

	ΒΑΣΙΚΟ Κ.Ο. Χωρίς προσαυξήσεις	Κ.Ο. με σύζυγο	Κ.Ο. με σύζυγο & 1 παιδί	Κ.Ο. με σύζυγο & 2 παιδιά	Κ.Ο. με σύζυγο & 3 παιδιά
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ					
Γήρατος	486,64	523,37	547,76	571,99	596,31
Αναπηρίας	486,84	523,37	547,76	571,99	596,31
Θανάτου	438,16				

Πηγή: OECD (2007)

, ενώ δεν δικαιούνται να λάβουν τα κατώτατα όρια συντάξεων οι εργαζόμενοι συνταξιούχοι που δεν συμπλήρωσαν:

-Οι άνδρες το 65ο έτος της ηλικίας τους

-Οι γυναίκες το 60ό έτος της ηλικίας τους

Επίσης δεν δικαιούνται το κατώτατο όριο οι διπλοσυνταξιούχοι.

Τα Κατώτατα όρια προσαυξάνονται κατά 1% για κάθε 300 ημέρες ασφάλισης πάνω από τις 4500. Υπολογίζεται στο 25πλάσιο της Ασφαλιστικής Κλάσης, με την οποία συνταξιοδοτήθηκε ο ασφαλισμένος και προστίθεται στο κατώτατο όριο.

Όταν το ποσό της σύνταξης είναι μεγαλύτερο από το Κ.Ο., αλλά δεν υπερβαίνει αυτό με την προσαύξηση των ημερών ασφάλισης, τότε χορηγείται το Κ.Ο. προσαυξημένο, γιατί συμφέρει τον συνταξιούχο.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Το καθεστώς αυτό καθιερώθηκε από το 1996, είναι μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, δίνεται σε χαμηλοσυνταξιούχους και δεν αφορά τον ΟΓΑ πρόγραμμα συνταξιοδότησης των αγροτών.

Οι παροχές αυτού του καθεστώτος, γνωστό ως ΕΚΑΣ, προϋποθέτει ότι το συνολικό καθαρό εισόδημα από όλες τις πηγές δεν υπερβαίνει τα €5.562,02 (το 2004).

Το συνολικό φορολογητέο εισόδημα δεν πρέπει να υπερβαίνει το ποσό των € 7.655,71 και το συνολικό οικογενειακό φορολογητέο εισόδημα να μην υπερβαίνει τα €11.913,22

Income level, lower limit	0	EUR 5976.14	EUR 6 210.52	EUR 6 366.73	EUR 6 562.02
Benefit per month	EUR 141.2	EUR 105.9	EUR 70.6	EUR 35.3	0

Πηγή : OECD (2007)

Το ΕΚΑΣ βασίστηκε σε τρεις επάλληλους ελέγχους του εισοδήματος(Τήνιος (2002):

1. Έναν έλεγχο του συνόλου του εισοδήματος από συντάξεις του υπόχρεου ώστε να εξαιρούνται όσοι λαμβάνουν επικουρική σύνταξη
2. Έναν έλεγχο στο συνολικό εισόδημα του ατόμου από όλες τις πηγές, συμπεριλαμβανομένων των αμοιβών από εργασία και των εισοδημάτων από ακίνητη περιουσία
3. Έναν έλεγχο στο οικογενειακό εισόδημα, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται και το τεκμαρτό εισόδημα

ΠΡΟΩΡΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ

Όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι δυνατή αλλά υπόκειται σε μειώσεις σε περιπτώσεις(π.χ. όχι στις μητέρες) Συγκεκριμένα η προσαρμογή είναι 1/267 για κάθε επιπλέον μήνα της πρόωρης συνταξιοδότησης η οποία ισοδυναμεί με 4,5% ετησίως.

Number of years	Eligibility age	Conditions
15	65	No reduction
15	60	With reduction (1/267)
35	55	With reduction (1/267)
37	Any	No reduction

Πηγή : OECD (2007)

ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ

Είναι δυνατόν να αποσυρθεί από την αγορά εργασίας κάποιο άτομο μετά την ηλικία των 65 και ύστερα από καταβληθέντες εισφορές 35 ετών.

Το ποσοστό προσαύξησης είναι περίπου 3% και μπορεί να εφαρμοστεί στα άτομα ως τα 67 τους έτη, πράγμα που σημαίνει ότι το μέγιστο ποσοστό αναπλήρωσης μπορεί να φτάσει το 76%.

Παράλληλα μπορούν άτομα να εργάζονται και να λαμβάνουν σύνταξη δεδομένου ότι δεν είναι κάτω των 55 ετών. Αν το ποσό της σύνταξης υπερβαίνει τα €700 το μήνα τότε μειώνεται κατά 70% με μία προσαύξηση για τα συντηρούμενα τέκνα

ΑΝΕΡΓΙΑ

Οι μακροχρόνια άνεργοι (δηλαδή άνεργοι για τουλάχιστον 12 μήνες) ηλικίας τουλάχιστον 60 για τους άνδρες και 55 για τις γυναίκες ή 55 και 50 αντίστοιχα όταν απασχολούνται σε επαγγέλματα βαρέα και ανθυγιεινά, που στερούνται μέχρι 1500 μέρες για να δικαιούνται σύνταξη γήρατος ή συμπληρωματική σύνταξη από το ΙΚΑ-ΕΤΕΑΜ, μπορούν να συνεχίσουν την ασφάλιση μέχρις ότου να πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης. Οι αντίστοιχες κοινωνικές εισφορές πληρώνονται από τον ΛΑΕΚ, Λογαριασμό για την Απασχόληση και την Επαγγελματική κατάρτιση.

Χαρακτηριστικό του ελληνικού συστήματος είναι η έκταση των εξαιρέσεων. Συγκεκριμένα μόνο το 15% των αντρών και το 30% των γυναικών αξιοποιούν τη γενική περίπτωση για να συνταξιοδοτηθούν. Η πλειονότητα "ανακαλύπτει" κάποιου είδους εξαιρέσεις ώστε να συνταξιοδοτηθούν νωρίτερα από την κανονική ηλικία με αποτέλεσμα στο ΙΚΑ ο κανόνας να είναι η εξαίρεση, και η εξαίρεση ο κανόνας (Τήνιος (2010)).

Το σημερινό λοιπόν Σύστημα μαστίζεται από :

§ Νομοθετική πολυπλοκότητα που συνεπάγεται αδιαφάνεια και κατ' επέκταση αδικία: Αποτελεί ελληνική «πατέντα» εργαζόμενοι με ίδιες εισφορές, ίδια έτη υπηρεσίας και ίδιους μισθούς να παίρνουν διαφορετικές συντάξεις. Ορισμένες κατηγορίες ασφαλισμένων χρησιμοποιώντας πολιτικές πιέσεις προμοδοτούνται από ειδικές ρυθμίσεις, τόσο πολλές ώστε να αποτελούν πλέον κανόνα και όχι εξαίρεση, εις βάρος τελικά πιο «αδύναμων» επαγγελματιών ομάδων.

§ Πολυδιάσπαση και σπατάλη: Το σύστημα κατακερματίζεται σε επί μέρους ομάδες. Οι επενδύσεις είναι αναποτελεσματικές λόγω του

χαμηλού ύψους των αποθεματικών των επί μέρους κλάδων και διότι δεν γίνονται από ειδικούς. Η παρακολούθηση και ο έλεγχός του με βάση ενιαίους κανόνες είναι εξαιρετικά δυσχερές. Είναι αδύνατο να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας.

§ Έλλειψη ανταποδοτικότητας: Οι εισφορές δεν συσχετίζονται με τις παροχές. Οι εισφορές καλύπτουν και τις παροχές κατώτατων συντάξεων, αναπληρώνοντας την κοινωνική προστασία. Η κοινωνική πολιτική ασκείται από τις κυβερνήσεις σε βάρος των ταμείων. Οι κλάδοι υγείας συχνά ενισχύονται από τα αποθεματικά των συντάξεων, οπότε χάνεται ακόμα περισσότερο η έννοια της ανταποδοτικότητας.

§ Αποδιοργάνωση: Λόγω της πολυδιάσπασης, της πολυνομίας και της πολυπλοκότητας είναι αδύνατον να καταγραφεί το σύστημα με ενιαίο λογιστικό και μηχανογραφικό τρόπο. Είναι αξιοσημείωτο ότι για τον ασφαλισμένο πληθυσμό της χώρας λειτουργούν 171 εποπτευόμενα ταμεία: 22 κύριας ασφάλισης, 40 επικουρικής, 33 προνοίας, 54 αλληλοβοηθείας, 18 ασθενείας, 3 λοιπών παροχών και 1 κοινής ωφέλειας. Από αυτά 96 εποπτεύονται από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, 10 από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, 1 από το Υπουργείο Οικονομικών, 7 από το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, 1 από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και τα υπόλοιπα είναι αυτόνομα.

§ Αποξένωση - αποστασιοποίηση κράτους, ασφαλισμένων και εργοδοτών: Η κοινωνία δεν είναι πραγματικά ενήμερη για την διάσταση και τη φύση του προβλήματος της κοινωνικής ασφάλισης, που αποτελεί ένα είδος «ταμπού», με αποτέλεσμα να μην αντιδρά και να μην πιέζει προς τη σωστή κατεύθυνση, όταν προτείνονται μεταρρυθμίσεις.

§ Εισφοροδιαφυγή- Εισφοροαποφυγή: Το κράτος δεν τακτοποιεί τις οφειλές του προς τα ταμεία και αδυνατεί να ελέγξει την εισφοροδιαφυγή. Εργοδότες και επιχειρήσεις εισφοροδιαφεύγουν και αποσυνδέουν τα κέρδη από τις υποχρεώσεις τους προς την κοινωνική ασφάλιση. Η ελληνική κοινωνία δεν εισπράττει το μερίδιο που της αναλογεί από την τεχνολογική εξέλιξη και την οικονομική πρόοδο. Αποτελεί συνήθη πρακτική, με ανοχή των ασφαλισμένων, οι ασφαλιστικές – δηλωμένες αποδοχές να αντιπροσωπεύουν συχνά ένα υποσύνολο των πραγματικών. Η επιλογή αυτή γίνεται συχνά συνειδητά εκ μέρους των εργαζομένων λόγω μη ύπαρξης ανταποδοτικότητας και επειδή για τη σύνταξη προσμετράται μόνο μία πενταετία και όχι ολόκληρη η καριέρα.

Όπως αναφέρει και ο Τήνιος (2010) το ελληνικό σύστημα είναι μονολιθικό αφού αποτελείται άνω του 98% από συντάξεις του πρώτου πυλώνα και ταυτόχρονα κατακερματισμένο αφού οι συντάξεις διατίθενται από πανσπερμία φορέων.

Η δαπάνη του ασφαλιστικού συστήματος είναι μία πραγματικότητα και αποτελεί το 12,5% του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΧ

3.3 ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΟΣΑ

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο όλες οι χώρες αφιερώνουν κάποιο τμήμα της εθνικής τους παραγωγής σε συντάξεις. Ένα μεγάλο ζήτημα είναι κατά πόσο η επάρκεια των συντάξεων συντελεί στον περιορισμό της φτώχειας των ηλικιωμένων.

Το ερώτημα του τι συνιστά «φτώχεια» έχει δημιουργήσει μια τεράστια συζήτηση, που καθιστά απίθανο να επιλυθεί. Για τους «σκοπούς» της διεθνούς σύγκρισης, ο ΟΟΣΑ και η ΕΕ αντιμετωπίζει τη φτώχεια σε σχετική (και όχι απόλυτη) έννοια. Η γενική προσέγγιση της μέτρησης της φτώχειας σε σχέση με ένα ποσοστό του μέσου εισοδήματος, το οποίο εγκρίθηκε από τον ΟΟΣΑ για την ανάλυση ανά χώρα, χρησιμοποιείται ευρέως αλλού: για παράδειγμα, στους δείκτες κινδύνου φτώχειας στο πλαίσιο του κοινωνικού συστήματος υποβολής εκθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι περισσότερες αναφορές ύστερα από αναλύσεις (Έκθεση ΟΟΣΑ, 2008), συμφωνούν συμβατικά να θεωρήσουν το κατώτατο όριο για την φτώχεια στο 60% του διαμέσου εισοδήματος των νοικοκυριών. Άτομα με εισοδήματα κάτω από αυτό το επίπεδο υπολογίζονται ως "στα χαμηλά εισοδήματα" ή "σε κίνδυνο φτώχειας".

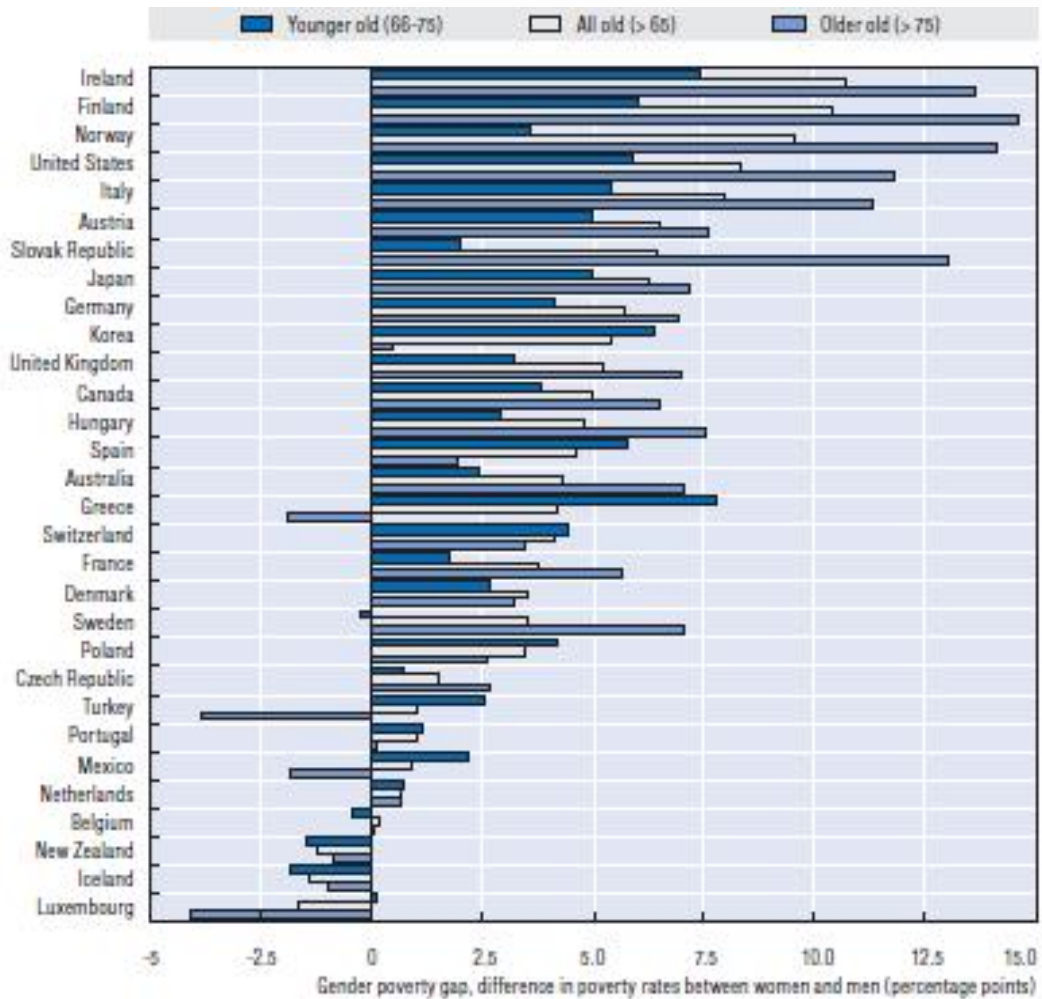
Στα μέσα της δεκαετίας του 2000, το 13,3% των ηλικιωμένων (ηλικίας άνω των 65) ήταν στα χαμηλά εισοδήματα κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ. Το ποσοστό φτώχειας των ηλικιωμένων ήταν πολύ υψηλότερο στην Κορέα, στο 45%. Άλλες χώρες με υψηλό ποσοστό φτώχειας για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας - άνω του 20% - είναι Αυστραλία (27%), Ελλάδα (23%), Ιρλανδία (31%), Ιαπωνία (22%), Μεξικό (28%) και οι Ηνωμένες Πολιτείες (24%).

Πηγή: OECD (2008)

Οι ηλικιωμένες γυναίκες έχουν γενικά πολύ υψηλότερο ποσοστό φτώχειας από τους ηλικιωμένους άνδρες στις χώρες του ΟΟΣΑ. Κατά μέσο όρο, οι μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκες έχουν ποσοστό φτώχειας της τάξεως του 15%, σε σύγκριση με το περίπου 10% για τους ηλικιωμένους άνδρες. Οι μόνες εξαιρέσεις είναι σε τρεις χώρες με χαμηλά συνολικά ποσοστά φτώχειας για τους ηλικιωμένους: την Ισλανδία, το Λουξεμβούργο και τη Νέα Ζηλανδία. Στο Λουξεμβούργο και τη Νέα Ζηλανδία, αυτή κατά πάσα πιθανότητα απηγεί στο γεγονός ότι οι κοινωνικές συντάξεις είναι από τα τέσσερα υψηλότερα σε σχέση

με το μέσο εισόδημα των οικονομιών τους. Ωστόσο, σε πέντε ακόμη χώρες, το ποσοστό φτώχειας των ηλικιωμένων γυναικών είναι μόνο λίγο μεγαλύτερο (κατά μία ποσοστιαία μονάδα ή λιγότερο) από ό,τι για τους άνδρες: στο Βέλγιο, το Μεξικό, την Ολλανδία, την Πορτογαλία και την Τουρκία. Μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ της φτώχειας των ηλικιωμένων ανδρών και γυναικών βρίσκονται στην Ιρλανδία, τη Φινλανδία και τη Νορβηγία, όπου τα ποσοστά φτώχειας των γυναικών είναι κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από αυτά των ανδρών. Οι διαφορές είναι επίσης μεγάλες και σημαντικές στην Αυστρία, την Ιταλία, την Ιαπωνία, τη Σλοβακική Δημοκρατία και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το δεξί πινακάκι του σχήματος πραγματοποιεί την ίδια σύγκριση των ποσοστών φτώχειας ανά φύλο για άτομα σε ηλικία εργασίας (18 έως 65). Για λόγους σαφήνειας, η κλίμακα που χρησιμοποιείται για τους εργαζόμενους ανθρώπους είναι ακριβώς το μισό από αυτή που χρησιμοποιείται για τους ανθρώπους της ηλικίας συνταξιοδότησης. Όπως προκύπτει από την σύγκριση του γήρατος και τα ποσοστά φτώχειας του πληθυσμού, τα άτομα σε ηλικία εργασίας είναι γενικά λιγότερο πιθανό να είναι φτωχοί. Τα ποσοστά φτώχειας εργάσιμης ηλικίας είναι 9,8% για τις γυναίκες και 8,8% για τους άνδρες, σε σύγκριση με τα ποσοστά φτώχειας του 15,2% και 10,7% αντίστοιχα για τα άτομα της ηλικίας συνταξιοδότησης. Η μεγαλύτερη διαφορά στην φτώχεια κατά την ηλικία εργασίας μεταξύ των φύλων είναι στη Γερμανία, όπου το ποσοστό φτώχειας των γυναικών είναι 13% και των ανδρών είναι 7%. Η διαφορά των δύο φύλων στη φτώχεια είναι επίσης σχετικά μεγάλη στην Αυστραλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, είναι εύκολα προφανές από τα διαγράμματα ότι οι περισσότερες χώρες έχουν οριακά υψηλότερο ποσοστό φτώχειας των γυναικών σε ηλικία εργασίας από τους άντρες.

Πηγή : OECD (2008)

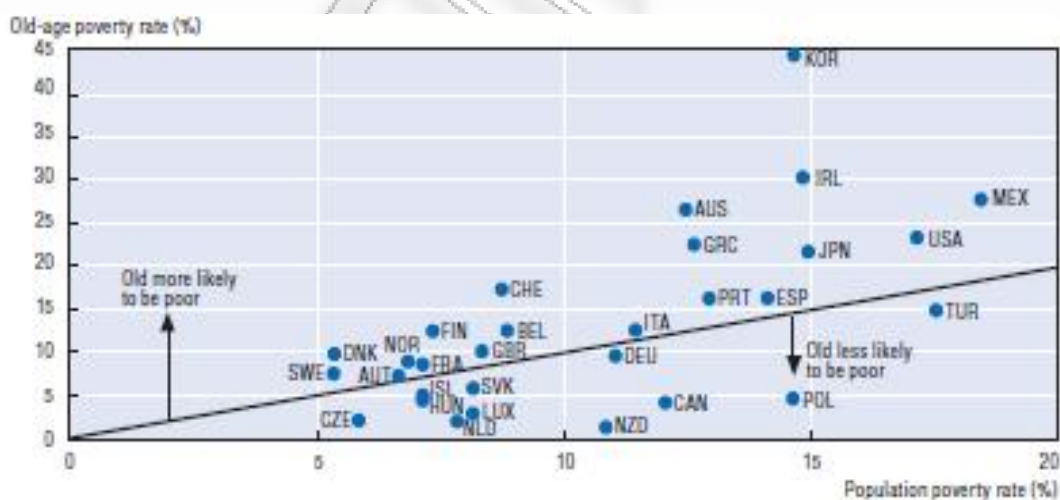
Όμως τι εξηγεί την εντοπωσιακή αυξανόμενη φτώχεια των γυναικών με την ηλικία; Είναι χρήσιμο να εφαρμόζεται και πάλι η διάκριση μεταξύ της ηλικίας, της ομάδας και τα αποτελέσματα των γενεών που χρησιμοποιούνται να περιγράψουν πρότυπα των σχετικών εισοδημάτων των ηλικιωμένων.

Πρώτον, η επίδραση της ηλικίας καθοδηγείται από τις πολιτικές για τις συντάξεις στις πληρωμές. Δεδομένου ότι η φτώχεια αντιμετωπίζεται ως μια σχετική έννοια, η τιμαριθμική αναπροσαρμογή των τιμών μπορεί να σημαίνει ότι οι ηλικιωμένοι συνταξιούχοι βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας, καθώς γερνούν. Αυτό με τη σειρά του θα επηρεάσει τις γυναίκες περισσότερο από τους άνδρες από τη στιγμή που ζουν περισσότερο κατά μέσο όρο(OECD (2008)).

Όπως είναι λοιπόν προφανές, η φτώχεια των ηλικιωμένων συνδέεται άμεσα με τις συντάξεις των ατόμων. Παρακάτω θα δούμε ξεχωριστά για τρεις χώρες, την Ελλάδα, την Γερμανία και τη Δανία, τρεις χώρες δηλαδή με διαφορετικά συνταξιοδοτικά συστήματα, πόσο επηρεάζει η φτώχεια τους ηλικιωμένους, πόσο σύντομα βγαίνουν στην σύνταξη, τις ηλικιακές τους ομάδες και διάφορους ακόμα δείκτες.

Είναι πιθανότερο οι ηλικιωμένοι να είναι φτωχοί :

Μια εξήγηση για το πρότυπο του γήρατος φτώχειας που περιγράφεται ανωτέρω, όπως αναφέρει ο Edward Whitehouse (2007) μπορεί να βρίσκεται στο γεγονός ότι τα εισοδήματα δεν κατανέμονται σχεδόν εξίσου σε ορισμένες χώρες κατά την διάρκεια της εργάσιμης ζωής και αυτό πολλές φορές οδηγεί στην συνταξιοδότηση. Στο παρακάτω σχήμα συγκρίνει τα ποσοστά της φτώχειας των ηλικιωμένων ατόμων (στον κάθετο άξονα) με εκείνα του πληθυσμού στο σύνολό του (οριζόντιος άξονας).

Πηγή : OECD (2008)

Έτσι, οι χώρες πάνω από τη γραμμή έχουν υψηλότερη φτώχεια γήρατος από τον πληθυσμό στο σύνολό του. Στις χώρες κάτω από τη γραμμή, οι

ηλικιωμένοι είναι λιγότερο πιθανό να είναι φτωχοί. Υπάρχει πράγματι μια ισχυρή, θετική συσχέτιση μεταξύ των ηλικιωμένων και της φτώχειας, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν κάποιες διαφορές στη σχέση μεταξύ των δύο.

Κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ, το ποσοστό φτώχειας του πληθυσμού 10,6% - είναι κάτω από το ποσοστό φτώχειας γήρατος του 13,3%. Οι ηλικιωμένοι είναι λιγότερο πιθανό να είναι φτωχοί από ό, τι ο πληθυσμός στο σύνολό του σε 11 χώρες. Η διαφορά είναι ιδιαίτερα μεγάλη στον Καναδά, τη Νέα Ζηλανδία και Πολωνία, όπου τα ποσοστά φτώχειας του πληθυσμού είναι 10% -15%, ενώ η φτώχεια των άνω των 65 ετών είναι 5% ή και λιγότερο. Οι ηλικιωμένοι είναι επίσης σημαντικά λιγότερο πιθανό να είναι φτωχοί στην Τσεχική Δημοκρατία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία. Από τις 19 χώρες του ΟΟΣΑ όπου η φτώχεια γήρατος είναι σχετικά περισσότερο διαδεδομένη, η διαφορά μεταξύ των δεικτών της φτώχειας των ατόμων άνω των 65 ετών και του πληθυσμού είναι σχετικά μικρό σε έξι από αυτές: Γαλλία, Ιταλία, Νορβηγία, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, οι διαφορές είναι μεγάλες σε οκτώ χώρες. Η Κορέα ξεχωρίζει και πάλι ενώ στην Αυστραλία, την Ιρλανδία και την Ελβετία, τα ποσοστά φτώχειας των ηλικιωμένων είναι διπλάσια από αυτά του πληθυσμού. Οι διαφορές είναι επίσης, σημαντικές στην Ελλάδα, την Ιαπωνία, το Μεξικό και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ένας από τους βασικούς μοχλούς αυτών των διαφορών μεταξύ των χωρών έγκειται στο επίπεδο και την κάλυψη της ασφάλειας-καθαρών οφελών. Αυτό εξηγεί σχετικά το χαμηλό κίνδυνο της φτώχειας ηλικιωμένων στον Καναδά, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία και τη Νέα Ζηλανδία. Ομοίως, ο πολύ υψηλότερος κίνδυνος φτώχειας των ηλικιωμένων σε σχέση με τον πληθυσμό παρατηρείται σε χώρες με ασθενέστερα δίκτυα ασφαλείας. Εκτός από την Αυστραλία και την Ιρλανδία, τα ασφαλή-καθαρά οφέλη αξίζουν μόνο το 34% του ορίου της φτώχειας στην Ελλάδα, το 53% στην Ιαπωνία και τις Ηνωμένες Πολιτείες και 75% στην Ελβετία. Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι αυτά τα στοιχεία βασίζονται σε μέτρα του εισοδήματος φτώχειας.

Πληθυσμός και Ποσοστό Εξαρτήσεως-Γήρατος (Ε-Γ):

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής είναι ένα ακόμα πρόβλημα που έρχονται αντιμέτωπα τα συνταξιοδοτικά συστήματα.

Σύμφωνα με το οικονομικό δελτίο της Alpha Bank, οι τάσεις που ήδη διαγράφονται όσον αφορά το ποσοστό γονιμότητας, το προσδόκιμο όριο ζωής και τις μεταναστευτικές ροές, οδηγούν στο φαινόμενο της γηράνσεως του πληθυσμού. Οι εκτιμήσεις του ΟΗΕ και της ΕΕ συγκλίνουν στα ακόλουθα:

α) Η μεταβολή του πληθυσμού σε όλες τις περιοχές του κόσμου θα επιβραδυνθεί στις επόμενες δεκαετίες, ενώ στις οικονομικά αναπτυγμένες περιοχές του κόσμου ο πληθυσμός θα αρχίσει να συρρικνώνεται από τη δεκαετία του 2030. Ειδικότερα, στη Βόρεια Ευρώπη η μετάβαση σε φάση συρρικνώσεως του πληθυσμού αναμένεται ήδη από τη δεκαετία του 2020 (παρά την εκτίμηση για συνεχή θετική καθαρή εισροή μεταναστών) ενώ η Ανατολική Ευρώπη ευρίσκεται ήδη στη φάση αυτή από τη δεκαετία του 1990, καθώς πέρα από την επιβράδυνση του ποσοστού γονιμότητας πολλές χώρες της περιοχής αποτελούν χώρες εκροής μεταναστών.

Η πρόβλεψη των Ηνωμένων εθνών για την εξέλιξη του πληθυσμού στην Ελλάδα είναι ότι αυτός θα αυξηθεί κατά 500 χιλ. από το 2007 έως το 2025 οπότε θα διαμορφωθεί στα 11,7 εκατ. Στη συνέχεια θα μειωθεί κατά 200 χιλ. έως το 2050 και θα διαμορφωθεί στα 11,5 εκατ. το 2050. Η ΕΕ, από την πλευρά της, εκτιμά ότι ο πληθυσμός της Ελλάδος θα αυξηθεί κατά 400 χιλ. έως το 2020 στα 11,6 εκατ. Στη συνέχεια θα παραμείνει στάσιμος στο επίπεδο αυτό έως το 2040, θα μειωθεί κατά 200 χιλ. έως το 2050 στα 11,4 εκατ. και θα μειωθεί κατά επιπλέον 300 χιλ. έως το 2060 στα 11,1 εκατ. άτομα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέλιξη της ηλικιακής δομής του πληθυσμού. Ειδικότερα η αναμενόμενη συστολή του πληθυσμού αφορά τον νεανικό πληθυσμό και τον πληθυσμό που ευρίσκεται σε παραγωγική ηλικιακή ομάδα μεταξύ 15 και 64. Αντιθέτως η αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής συνεπάγεται αύξηση του πιο ηλικιωμένου πληθυσμού, άνω των 65 ετών. Οι τάσεις αυτές συνεπάγονται εκτίναξη του ποσοστού εξαρτήσεως-γήρατος.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΕ, το ποσοστό Ε-Γ θα υπερδιπλασιασθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση έως το 2060 (από 25,4% το 2008 σε 53,5% το 2060). Στην Ελλάδα, η ΕΕ εκτιμά ότι το ποσοστό Ε-Γ θα διαμορφωθεί στο 57% το 2060 από 28% το 2008 ενώ σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη θα διαμορφωθεί στο 57% ήδη από το 2050. Η διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού Ε-Γ παρουσιάζεται στο Διάγραμμα όπως και οι προβλέψεις για την μελλοντική εξέλιξη του δείκτη σύμφωνα με την ΕΕ, στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες. Η μεγαλύτερη αύξηση στο ποσοστό Ε-Γ θα λάβει χώρα στην περίοδο 2015-35 για τις περισσότερες χώρες, ενώ στην περίπτωση της Ελλάδος εκτιμά ότι αυτό θα γίνει στην περίοδο 2030-50.

Ποσοστό εξαρτήσεως-γήρατος (65+/15-64)

2008 2010 2020 2030 2040 2050 2060 2008-2060

Ελλάδα 27,8 28,2 32,8 38,5 48,2 57,0 57,1 29,3

ΕΕ-25 25,6 26,1 31,3 38,4 45,6 50,2 53,0 27,4

Πηγή: European Commission, «The 2009 Ageing Report», European Economy 2/2009.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές στην οικονομική ευημερία των ηλικιωμένων ατόμων μεταξύ των χωρών ΟΟΣΑ. Σε ορισμένες από αυτές, τα εισοδήματα των ηλικιωμένων ανθρώπων είναι, κατά μέσο όρο, σχεδόν το ίδιο με τον πληθυσμό στο σύνολό του μίας και οι διαφορές στο μέγεθος του νοικοκυριού λαμβάνονται υπόψη. Το ποσοστό των συνταξιούχων που ζουν υπό συνθήκες φτώχειας κυμαίνεται σε ακόμη υψηλότερα επίπεδα. Σε ορισμένες χώρες, η φτώχεια γήρατος σχεδόν δεν υφίσταται, ενώ σε άλλες περισσότερο από το 40% των ηλικιωμένων είναι φτωχοί. Ακόμη και σε χώρες με σχετικά χαμηλό αριθμό των φτωχότερων συνταξιούχων στο σύνολό τους, εξακολουθούν να υπάρχουν θύλακες φτώχειας των ηλικιωμένων, ιδίως μεταξύ των “παλιών” ηλικιωμένων, τις γυναίκες και όσους ζουν μόνοι.

Relative incomes of older people	Old-age poverty rates		
	High	Medium	Low
High	Mexico	France, Germany, Turkey	Austria, Canada, Iceland, Luxembourg, Netherlands, Poland
Medium	Greece, Japan, Portugal, Spain, Switzerland, United States	Italy, Sweden	Czech Republic, Hungary
Low	Australia, Ireland, Korea	Belgium, Denmark, Finland, Norway, United Kingdom	New Zealand, Slovak Republic

Πηγή : OECD (2008)

Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στον παραπάνω πίνακα ο οποίος συγκρίνει τα ποσοστά φτώχειας και τα σχετικά εισοδήματα των ηλικιωμένων. Στο πάνω δεξιά μέρος είναι οι έξι χώρες με χαμηλά ποσοστά φτώχειας και υψηλά εισοδήματα γήρατος. Ωστόσο, αυτές οι χώρες έχουν ριζικά διαφορετικά συστήματα συνταξιοδότησης. Στο άλλο άκρο του φάσματος βρίσκονται η Αυστραλία, η Κορέα και η Ιρλανδία, οι οποίες έχουν χαμηλά εισοδήματα των ηλικιωμένων και υψηλά ποσοστά φτώχειας. Η Ελλάδα, η Ιαπωνία η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ελβετία και οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν επίσης υψηλά ποσοστά φτώχειας των ηλικιωμένων, αλλά και τα εισοδήματα των ηλικιωμένων είναι προς το μέσο της κατανομής. Στο Βέλγιο, τη Δανία, τη Φινλανδία, τη Νορβηγία και το Ηνωμένο Βασίλειο, τα σχετικά εισοδήματα των ηλικιωμένων είναι χαμηλά ενώ τα ποσοστά φτώχειας είναι προς το μέσο του εύρους. Η Γαλλία, η Γερμανία και η Τουρκία έχουν επίσης μεσαία ποσοστά φτώχειας για τους ηλικιωμένους, αλλά και υψηλά εισοδήματα γήρατος συνολικά.

Αυτά τα ευρήματα τουλάχιστον υποδεικνύουν κατευθύνσεις πολιτικής. Τα χαμηλά εισοδήματα και η υψηλή φτώχεια των ηλικιωμένων δείχνει ότι οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να εξετάσουν την ανακατανομή από τον πληθυσμό εργασίμης ηλικίας ως και τους συνταξιούχους. Πράγματι, από τα στοιχεία του ΟΟΣΑ για τα έσοδα-κατανομή που συλλέχθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 2000, η Αυστραλία, η Ιρλανδία και η Κορέα έχουν ήδη λάβει μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση. Αντίθετα, υπάρχει μια ασθενέστερη υπόθεση για την ανακατανομή των εργαζομένων προς τους συνταξιούχους στις χώρες με μεσαία ή υψηλά εισοδήματα γήρατος. Ωστόσο, σε χώρες οι οποίες συνδυάζουν τα μεσαία με τα υψηλά επίπεδα φτώχειας γήρατος, ενδέχεται να υπάρχουν λόγοι για μεγαλύτερη εστίαση των συντάξεων γήρατος στα άτομα με χαμηλά εισοδήματα των συνταξιούχων. Παρόλα αυτά, υπάρχουν, φυσικά, πολλές άλλες παράμετροι που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό της πολιτικής των συντάξεων.

Ατενίζοντας το μέλλον, οι μεγάλες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που θα επηρεάσουν τα εισοδήματα και την φτώχεια των ηλικιωμένων, είναι η εξέλιξη του ρόλου των γυναικών: η μεγαλύτερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, ένα μικρότερο χάσμα στις αμοιβές μεταξύ των δύο φύλων και καλύτερη προστασία των χρονικών περιόδων γονικής αδειάς, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Οι συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις θα έχουν επίσης σημαντικές επιπτώσεις στην εξέλιξη του γήρατος εισοδημάτων και φτώχειας. Σε χώρες που έχουν μειώσει τα οφέλη είναι πιθανό να δούμε χαμηλότερα εισοδήματα συνταξιούχων και μεγαλύτερη φτώχεια στο μέλλον, εκτός εάν τα άτομα αντισταθμίσουν αυτές τις

περικοπές από παράταση του επαγγελματικού βίου ή με εθελοντική αποταμίευση συνταξιοδότησης.

Ο μέσος όρος των εισοδημάτων των ηλικιωμένων μπορεί κάλλιστα να μειωθεί στις χώρες που προστατεύουν τους χαμηλόμισθους από τις περικοπές, αλλά η πολιτική αυτή σημαίνει ότι η φτώχεια των συνταξιούχων δεν θα επηρεαστεί από τη μεταρρύθμιση. Στις χώρες που μετακινήθηκαν σε ενίσχυση ()του συνταξιοδοτικού εισοδήματος, το μέσο εισόδημα των ηλικιωμένων μπορεί να αυξηθεί, αλλά η έλλειψη της αναδιανομής των νέων συνταξιοδοτικών συστημάτων σημαίνει ότι η φτώχεια των συνταξιούχων μπορεί να είναι υψηλότερη. Τέλος, η ομάδα που αύξησε την υποχρεωτική συνταξιοδοτική πρόβλεψη θα πρέπει να δει φυσικά υψηλότερα εισοδήματα στα γηρατειά. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, οι αλλαγές θα βοηθήσουν τους χαμηλόμισθους περισσότερο, και έτσι θα πρέπει να υπάρχει ένας μεγαλύτερος αντίκτυπος στην φτώχεια των συνταξιούχων.

Όσον αφορά τις χώρες που εξετάζουμε στην παρούσα εργασία και επιστρέφοντας στην Δανία, όπως προειπώθηκε σε όλα τα άτομα άνω των 65 ετών καταβάλλεται μία καθολική κατ'αποκοπή σύνταξη βάσει της διαμονής ενώ διατίθενται συμπληρώματα με βάση τον έλεγχο εισοδήματος. Όσον αφορά τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα, αυτά εξαπλώθηκαν ταχέως βάσει συλλογικών συμφωνιών από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και μετά και πλέον καλύπτουν περισσότερο από 80% του εργατικού δυναμικού. Η κατ'αποκοπή σύνταξη συνδέεται με τις αποδοχές και πρέπει επομένως να συνεχίσει να αποτρέπει αποτελεσματικά τους όρους αυστηρής φτώχειας . Ωστόσο παρά το γεγονός ότι το σχετικό εισόδημα των ηλικιωμένων είναι μέτριο, θα βελτιωθεί ως αποτέλεσμα της μαζικής ανάπτυξης των επαγγελματικών συντάξεων. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006)) .

Στην Γερμανία, το εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές είναι η κύρια πηγή εισοδήματος των συνταξιούχων γήρατος. Μία ελαφρά μείωση όσον αφορά το επίπεδο αντικατάστασής του πρέπει να αντισταθμίζεται από την αυξημένη ιδιωτική παροχή που λαμβάνει ουσιαστική οικονομική υποστήριξη μέσω επιστροφών φόρου και επιδοτήσεων (που απευθύνονται στις ομάδες χαμηλότερου εισοδήματος) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006)).

Τέλος, στην Ελλάδα οι δημόσιες συντάξεις με βάση τις αποδοχές από μία ποικιλία συνταξιοδοτικών φορέων (κύρια ασφάλεια και επικουρικά ταμεία) είναι η κύρια πηγή εισοδήματος. Μεγάλος αριθμός συνταξιούχων λαμβάνει

ελάχιστες παροχές (μη ανταποδοτικές από τον ΟΓΑ, ανταποδοτικές από άλλα ταμεία). Ένα συμπλήρωμα σύνταξης κατόπιν ελέγχου των πόρων (ΕΚΑΣ) χορηγείται σε ομοιόμορφη βάση για να αυξήσει τα εισοδήματα επάνω από την ελάχιστη σύνταξη(Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006)).

ΓΑΛΛΙΚΟ ΓΕΡΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

4.1 ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Προσπαθώντας να δούμε τη σχέση συντάξεων-φτώχειας χρησιμοποιήσαμε στοιχεία του SHARE. Η Έρευνα για την Υγεία, τη Γήρανση και τη Συνταξιοδότηση στην Ευρώπη (SHARE) αποτελεί μία βάση δεδομένων η οποία αντλεί στοιχεία από διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς καθώς και από διαφορετικές χώρες ενώ λειτουργεί διαχρονικά διαμέσου ενός επιλεγμένου δείγματος ατόμων. Τα δεδομένα της αφορούν στοιχεία υγείας, κοινωνικό-οικονομικού status, κοινωνικής και οικογενειακής δικτύωσης για περισσότερα από 40.000 άτομα ηλικίας 50 ετών ή μεγαλύτερα. Είναι λογικό από χώρα σε χώρα κάποια πράγματα να διαφέρουν όπως για παράδειγμα οι ηλικίες συνταξιοδότησης, οι μισθοί, η οικονομία της χώρας γενικότερα, κ.τ.λ

Τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί περιλαμβάνουν μεταβλητές υγείας (για παράδειγμα, υποκειμενικές αναφορές για την κατάσταση υγείας του ερευνώμενου ατόμου, παθήσεις, σωματικές και γνωστικές λειτουργικότητες, συμπεριφορά υγείας, χρήση υποδομών φροντίδας υγείας, βιολογικούς δείκτες (bio-markers) (για παράδειγμα, δοκιμασία δύναμης χειρολαβής, δείκτη μάζας σώματος, δοκιμασία δύναμης αναπνοής), ψυχολογικές μεταβλητές (για παράδειγμα, ψυχική υγεία, ποιότητα ζωής, ικανοποίηση από τη ζωή), οικονομικές μεταβλητές (για παράδειγμα, εργασιακή δραστηριότητα, χαρακτηριστικά απασχόλησης, δυνατότητες για εργασία μετά την ηλικία συνταξιοδότησης, πηγές και σύνθεση εισοδήματος, περιουσιακά στοιχεία και κατανάλωση, στέγαση, εκπαίδευση), και μεταβλητές κοινωνικής υποστήριξης (για παράδειγμα, παροχή και λήψη βοήθειας εντός της οικογένειας, μεταβιβάσεις εισοδήματος και περιουσιακών στοιχείων, κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης, εθελοντικές δραστηριότητες).

Όσον αφορά το πλήθος των χωρών οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στα στοιχεία του SHARE δείχνουν ότι το ποσοστό φτώχειας φτάνει το 18,8%. Παρακάτω θα δούμε χωριστά για τις χώρες που εξετάζουμε (Δανία, Γερμανία, Ελλάδα) δείκτες που μπορούν να μας φανούν χρήσιμοι ώστε να βγάλουμε ένα αξιόπιστο συμπέρασμα του σε ποιο βαθμό τα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι αποτελεσματικά και σε ποιο χαρακτηρίζονται από δικαιοσύνη καθώς και αν μπορεί να χαρακτηριστεί ότι υπάρχει ανταλλακτική σχέση (trade-off) υπό την έννοια ότι θυσιάζεται αποτελεσματικότητα για χάριν της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο δείκτης της φτώχειας ορίζεται ως το ποσοστό των ατόμων με ισοδύναμο διαθέσιμο εισοδήματος κάτω από το όριο του κινδύνου της φτώχειας, το οποίο ορίζεται ως το 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις).

4.2 ΦΤΩΧΕΙΑ

Η φτώχεια που υπάρχει σε μια κοινωνία γενικά καταγράφεται με δυο μορφές: ως "απόλυτη" και ως "σχετική".

Σύμφωνα με την έννοια της απόλυτης φτώχειας, ένα άτομο θεωρείται φτωχό όταν το εισόδημα του δεν επαρκεί για την επιβίωση του και τη διατήρηση της φυσικής του δύναμης και υγείας. Η απόλυτη φτώχεια δίνει έμφαση στις βιολογικές ανάγκες και παραβλέπει τις κοινωνικές και πολιτιστικές αναζητήσεις του ανθρώπου της σύγχρονης εποχής. Αναμφισβήτητα, η ύπαρξη απόλυτης φτώχειας αποτελεί ανεπιθύμητη κατάσταση για οποιαδήποτε κοινωνία και η εξάλειψή της θα πρέπει να είναι πρωταρχικός σκοπός για τις υπεύθυνες αρχές μιας χώρας. Ο καθορισμός μιας γραμμής φτώχειας που παραμένει σταθερή διαχρονικά αποτελεί την διαχωριστική γραμμή μεταξύ φτωχών και μη φτωχών νοικοκυριών. Ένα άτομο για να ξεφύγει από την απόλυτη φτώχεια πρέπει να κατέχει και να καταναλώνει ένα ελάχιστο "καλάθι" αγαθών και υπηρεσιών που να περιλαμβάνει διατροφή, ρουχισμό και κατοικία, ποσοτικά και ποιοτικά καθορισμένα. Η χρηματική αξία αυτού του καλάθιού θα αντιστοιχεί στην γραμμή φτώχειας (Poverty line)

Με τη σχετική έννοια της φτώχειας, ένα άτομο θεωρείται φτωχό όταν το εισόδημα του δεν επαρκεί για να του εξασφαλίσει ένα επίπεδο διαβίωσης συνεπές με τις συνήθειες και τα πρότυπα της συγκεκριμένης κοινωνίας στην οποία ζει. Έτσι στην περίπτωση αυτή η γραμμή φτώχειας ορίζεται σε σχέση με τα οικονομικά και άλλα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας και κατά συνέπεια μπορεί να διαφοροποιείται μεταξύ χωρών, ομάδων, αλλά και διαχρονικά. Η έννοια της σχετικής φτώχειας δέχεται όχι μόνο την ύπαρξη βιολογικών αναγκών αλλά και κοινωνικών και πολιτιστικών, που μέχρι ένα βαθμό "ολοκληρώνουν" το άτομο και το καθιστούν παραγωγικό μέλος της κοινωνίας. Έτσι, η σχετική θεώρηση της φτώχειας δίνει έμφαση στην οικονομική ανισότητα μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής ομάδας, σε αντίθεση με την απόλυτη, που δίνει έμφαση στην οικονομική ανεπάρκεια. Η υιοθέτηση αποκλειστικά της μιας έννοιας και η απόρριψη της άλλης μπορεί να οδηγήσει σε επισφαλή συμπεράσματα όταν μάλιστα γίνονται συγκριτικές αναλύσεις μεταξύ χωρών διαφορετικού επιπέδου ανάπτυξης.

Είναι προφανές από τα προηγούμενα ότι το πρώτο ζητούμενο στον ορισμό και την μέτρηση της οικονομικής φτώχειας είναι ο καθορισμός μιας γραμμής φτώχειας που αποτελεί την διαχωριστική γραμμή μεταξύ φτωχών και μη φτωχών νοικοκυριών. Είναι επίσης φανερό, ότι οποιαδήποτε στατιστικό μέτρο και να υιοθετήσει κανείς ως γραμμή φτώχειας (μέσο εισόδημα, κατά κεφαλή εισόδημα, διάμεσος συνολικού εισοδήματος κ.ά.), η επιλογή αυτή περιέχει στοιχεία αυθαιρεσίας και δεν εξασφαλίζει την ασφαλή περιγραφή της. Πάντως αρκετές μελέτες έχουν υιοθετήσει ως γραμμή φτώχειας οικονομικά μεγέθη τα οποία ορίζονται από το κράτος σαν το κατώτερο όριο εισοδήματος που πρέπει να απολαμβάνει κάθε άτομο ή νοικοκυριό. Για παράδειγμα, στην Μ. Βρετανία ο ορισμός (της φτώχειας) έχει συμβατικά βασιστεί στις προϋποθέσεις επιλογής για την λήψη Εθνικής Βοηθείας, ενώ στην Γαλλία έχει υιοθετηθεί σαν γραμμή φτώχειας από αρκετές μελέτες ο κατώτατος υποχρεωτικός μισθός.¹

Μια άλλη σειρά γραμμών φτώχειας στηρίζεται στο γεγονός ότι οι φτωχοί έχουν ένα διαφορετικό πρότυπο κατανάλωσης και αφιερώνουν υψηλά ποσοστά του εισοδήματος τους για τρόφιμα. Έτσι έχουν χαρακτηριστεί σαν φτωχοί άνθρωποι που δαπανούν ένα μεγάλο ποσοστό του εισοδήματος τους για τροφή, ένδυση και λοιπά στοιχειώδη αγαθά. Τέλος ορισμένοι μελετητές υποστηρίζοντας ότι το εισόδημα από μόνο του δεν αποτελεί επαρκή δείκτη φτώχειας, έχουν χαρακτηρίσει ως φτωχούς όσους δεν κατέχουν διάφορα αγαθά ή ανέσεις κατοικίας (π.χ. ψυγείο, εσωτερική βρύση στην κατοικία τους, δεν πηγαίνουν διακοπές κ.λπ.).

Δυστυχώς δεν υπάρχουν για τη χώρα μας προηγούμενοι ορισμοί της γραμμής φτώχειας από κρατικούς φορείς και μάλιστα με την απόλυτη έννοιά της. Έτσι, στην μελέτη αυτή για τον ορισμό της γραμμής φτώχειας χρησιμοποιείται ο ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός που υιοθετείται πλέον και από τους περισσότερους διεθνείς οργανισμούς (ΟΟΣΑ, κ.α.) αλλά και την στατιστική υπηρεσία της ΕΕ (Eurostat). Με βάση τον ορισμό αυτό η γραμμή φτώχειας ορίζεται ως το 60% της διαμέσου των επιμέρους εισοδημάτων για το σύνολο του πληθυσμού. Πρόκειται για το εισόδημα του "μεσαίου" ατόμου ή νοικοκυριού πάνω από το οποίο βρίσκεται το 60% του πληθυσμού. Ο ορισμός αυτός αναδεικνύει φυσικά τη σχετική φύση της φτώχειας, αφού η γραμμή φτώχειας αλλάζει με την μεταβολή των επιμέρους των εισοδημάτων και του συνολικού εισοδήματος του πληθυσμού.

Έχοντας ορίσει τη γραμμή φτώχειας μπορούμε πλέον εύκολα να χαρακτηρίσουμε ένα άτομο ως "φτωχό" όταν το εισόδημά του ή η δαπάνη του

¹ Ο προσδιορισμός της φτώχειας ως μιας απόλυτης ή σχετικής έννοιας καθορίζει συχνά και τον ορισμό της γραμμής φτώχειας. Για παράδειγμα, ο Sen (1983) υποστηρίζοντας την απόλυτη έννοια της φτώχειας, θεωρεί ότι η γραμμή φτώχειας θα πρέπει να αντιπροσωπεύει την αναγκαία κατανάλωση για ένα ελάχιστο επίπεδο επιβίωσης. Αντιθέτως, ο Atkinson (1987) θεωρώντας τη φτώχεια ως μια σχετική έννοια που αντιπροσωπεύει την θέση κάθε ατόμου στην κατανομή του εισοδήματος, υποστηρίζει ότι η γραμμή φτώχειας θα πρέπει να ορίζεται ως ένα ποσοστό του μέσου ή της διαμέσου του συνολικού εισοδήματος.

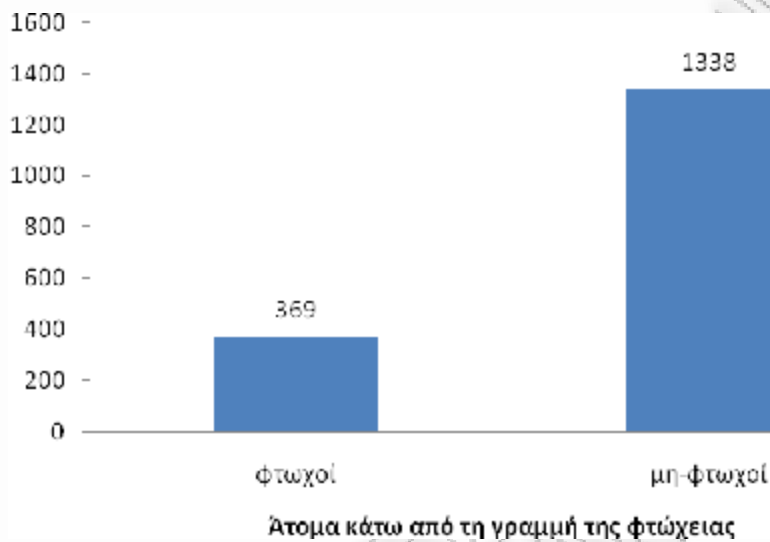
είναι μικρότερο από τη γραμμή φτώχειας και ως "μη φτωχό" αν αυτό είναι υψηλότερο από το συγκεκριμένο όριο ή γραμμή φτώχειας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλες σχεδόν τις μελέτες που έχουν ως αντικείμενο την διερεύνηση της φτώχειας στην Ελλάδα, ο ορισμός της γραμμής φτώχειας γίνεται σύμφωνα με τη σχετική έννοιά της [Tsakloglou (1990), Παπαθεοδώρου και Πετμεζίδου (2004), Heady, Mitrakos και Tsakloglou (2001, 2006), Η Ελληνική Έκθεση Στρατηγικής για τις Συντάξεις (2002), Lyberaki και Tinios (2005), Ζωγραφάκης και Μητράκος (2006), Κανελλόπουλος (1986)].

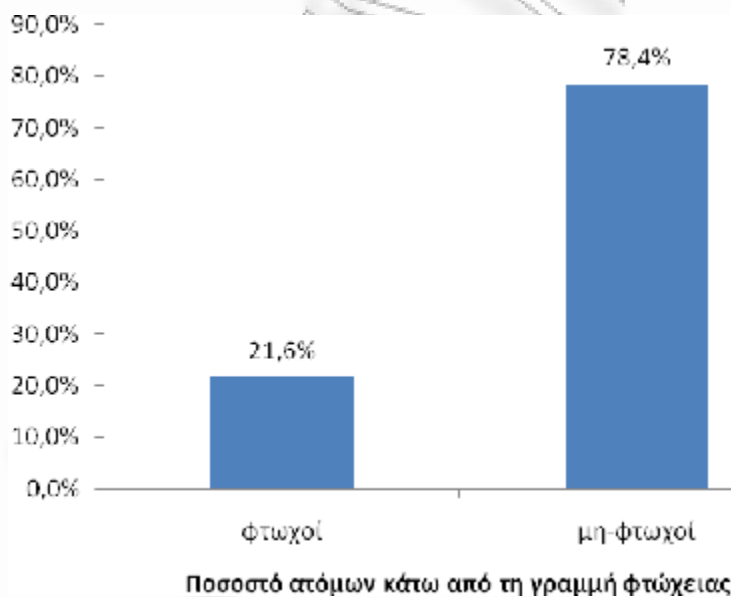
4.3 Δανία

Προκειμένου να κάνουμε μία επισκόπηση της σχέσης μεταξύ ηλικίας-φτώχειας-συντάξεων χρησιμοποιήσαμε στοιχεία από το SHARE.

Σύμφωνα με το δείγμα 1.707 ατόμων από τα στοιχεία του SHARE, το 21,6% των ατόμων ηλικίας >50 ετών είναι κάτω από τη γραμμή της φτώχειας.

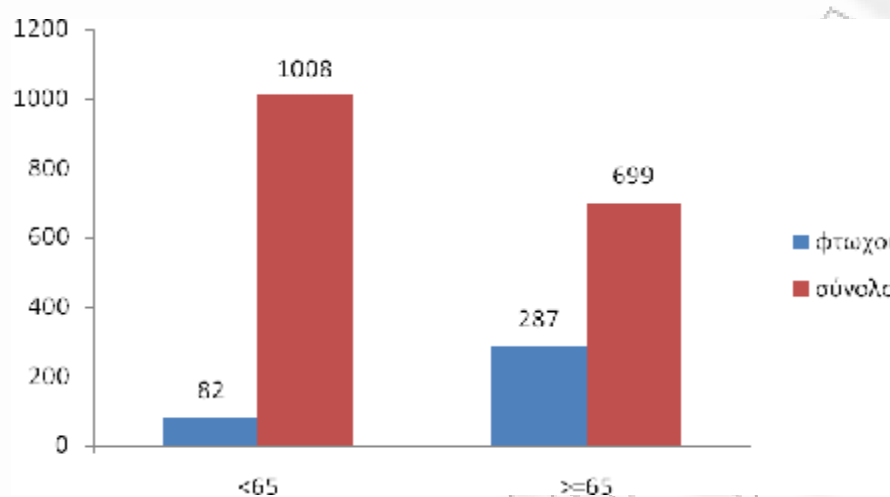

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

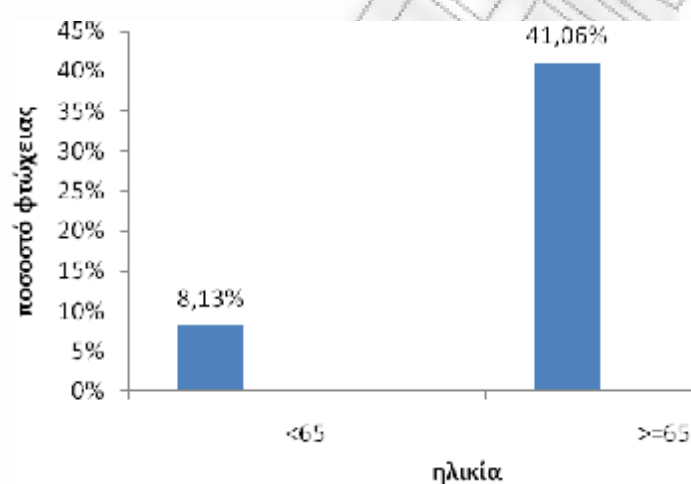

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα το ποσοστό των φτωχών για άτομα >50 ετών στην Δανία είναι μεγαλύτερο στις ηλικίες >65 ετών και συγκεκριμένα 41% έναντι 8,1% για άτομα 50-65.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

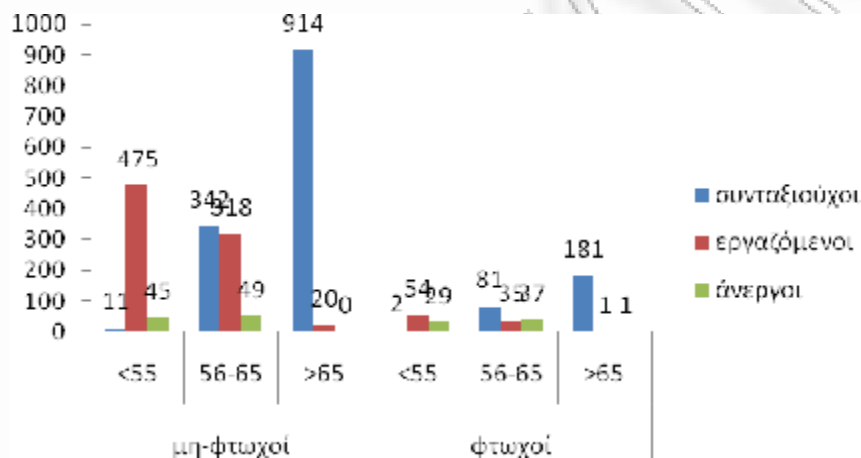

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Ένα ενδιαφέρον σημείο είναι να δούμε σε τι ηλικία συνταξιοδοτούνται περίπου τα άτομα.

		συνταξιούχοι	εργαζόμενοι	άνεργοι
μη-φτωχοί	<55	26	370	32
	56-65	190	256	32
	>65	350	16	1
φτωχοί	<55	10	14	9
	56-65	21	12	3
	>65	270	1	1

Πηγή :Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

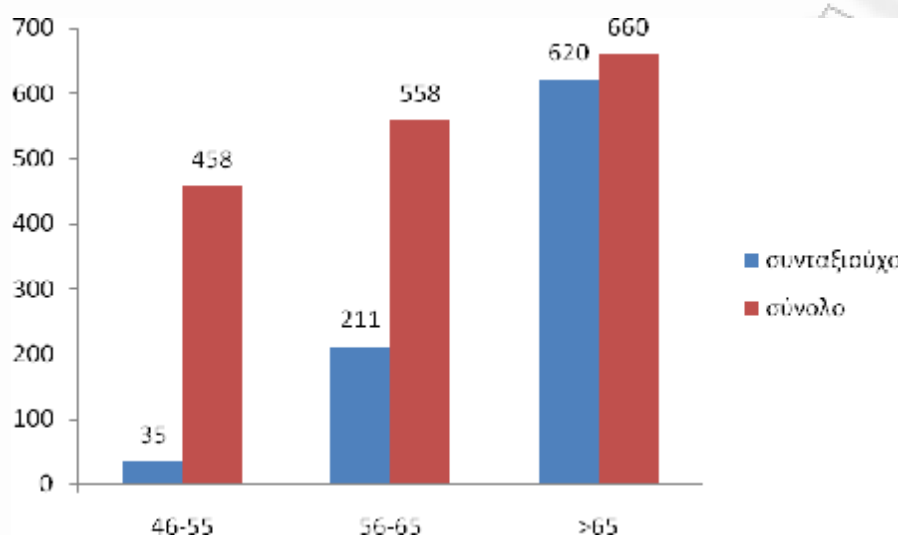

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

,ενώ ο μέσος όρος των εισοδημάτων των ατόμων που εξετάστηκαν ήταν DDK 26.205,47 με διάμεσο DDK 22440,1. Αυτό σημαίνει ότι αφού το 60% της διαμέσου ανέρχεται στα DDK13.464, για οποιοδήποτε ετήσιο εισόδημα κάτω από αυτό το ποσό θεωρείται ότι το άτομο είναι φτωχό. Όπως φαίνεται και παραπάνω το ποσοστό απασχόλησης είναι αρκετά υψηλό.

Μέσος όρος	26205,47
Διάμεσος	22440,1
Ελάχιστη τιμή	0
Μέγιστη τιμή	243943,6

Το παρακάτω διάγραμμα μας λέει ότι στην Δανία ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των ατόμων συνταξιοδοτούνται πριν τα 65 προφανώς επειδή οι γυναίκες συνταξιοδοτούνται νωρίτερα από τους άντρες.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

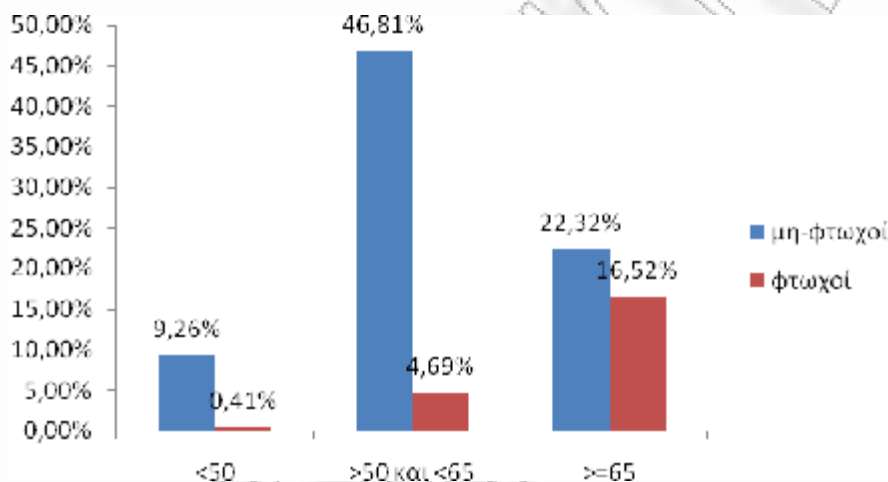
Ας δούμε για κάθε φύλο ξεχωριστά ώστε να συμπεράνουμε αν το μοντέλο της Δανίας είναι αποτελεσματικό, αν δηλαδή υπάρχει υψηλό επίπεδο απασχόλησης.

		συνταξιούχοι	εργαζόμενοι	άνεργοι
άντρες	<55	16	173	22
	56-65	92	145	16
	>65	271	8	1
γυναίκες	<55	20	211	19
	56-65	119	123	19
	>65	349	9	1

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

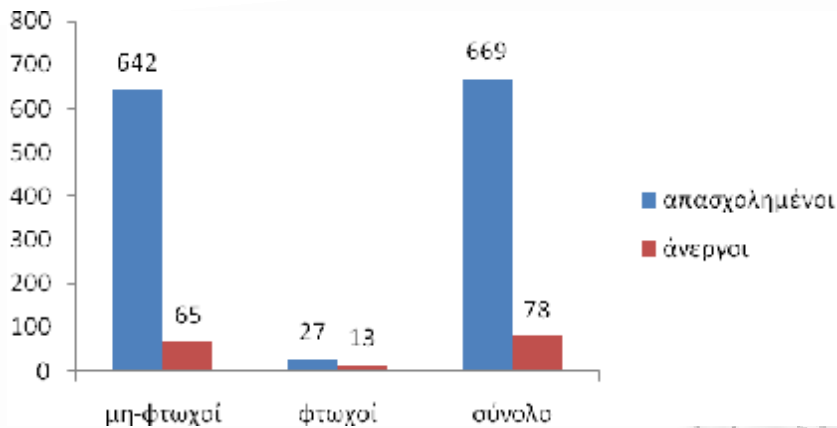
Πράγματι, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα οι γυναίκες συνταξιοδοτούνται νωρίτερα αφού μεταξύ των ηλικιών 56-65 οι γυναίκες είναι περισσότερες που έχουν ασκήσει το δικαίωμα σύνταξης ενώ και η ανεργία είναι σε χαμηλά επίπεδα της τάξης του 6% περίπου για το σύνολο του πληθυσμού που εξετάζουμε.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το ποσοστό απασχόλησης, όπου σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι οι εργαζόμενοι και οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς διάκριση ανάλογα με το αν ασκούν πλήρη ή μερική απασχόληση και οι οποίοι ασχολούνται με κάποια παραγωγική δραστηριότητα η οποία εμπίπτει στο όριο παραγωγής του συστήματος, για τα άτομα >50 ετών είναι ικανοποιητικό, δείγμα του ότι το μοντέλο στη Δανία λειτουργεί καλά και από πλευράς δικαιοσύνης. Δεν φτάνει όμως αυτό, θα πρέπει ένα σύστημα να θεωρείται καλό εάν και η αποτελεσματικότητά του είναι μεγάλη. Εν προκειμένω εάν το ποσοστό φτώχειας είναι χαμηλό. Όπως είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο το ποσοστό φτώχειας στην Δανία είναι 13,1% συνολικά και 5,5% για ηλικίες μεταξύ 50 και 64 ετών και 19,4% για ηλικίες άνω των 65 ετών. Αυτό έρχεται να επιβεβαιωθεί και από τα στοιχεία του SHARE όπου δείχνει φανερά ότι περισσότερο φτωχοί είναι οι ηλικιωμένοι άνω των 65 ετών.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

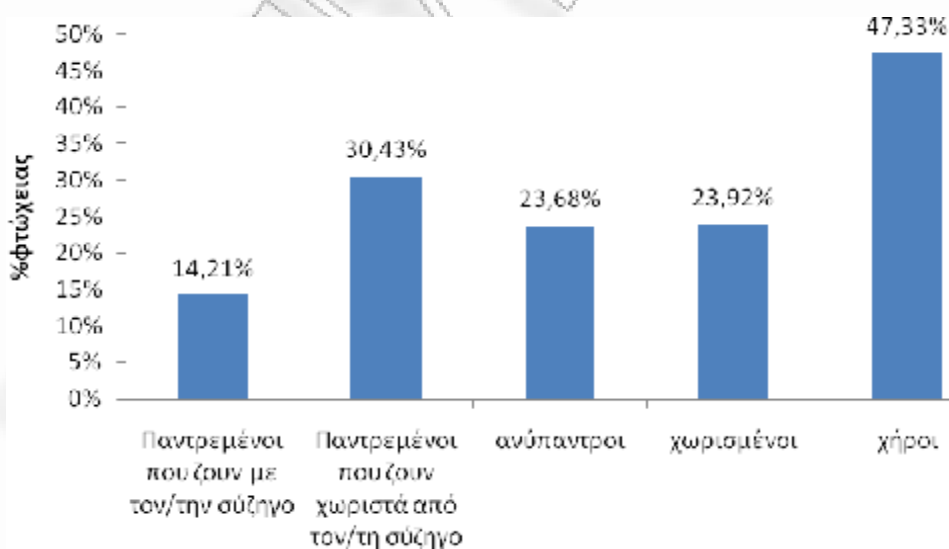
Όσον αφορά την απασχόληση και από παραπάνω πίνακα αποτελεσμάτων παρατηρήθηκε ότι στην Δανία υπάρχει υψηλό ποσοστό απασχόλησης σε ηλικίες 50-64 ετών. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί σε μία πρώτη εικόνα ότι το σκανδιναβικό μοντέλο και δει της Δανίας είναι εκτός από δίκαιο και αποτελεσματικό.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

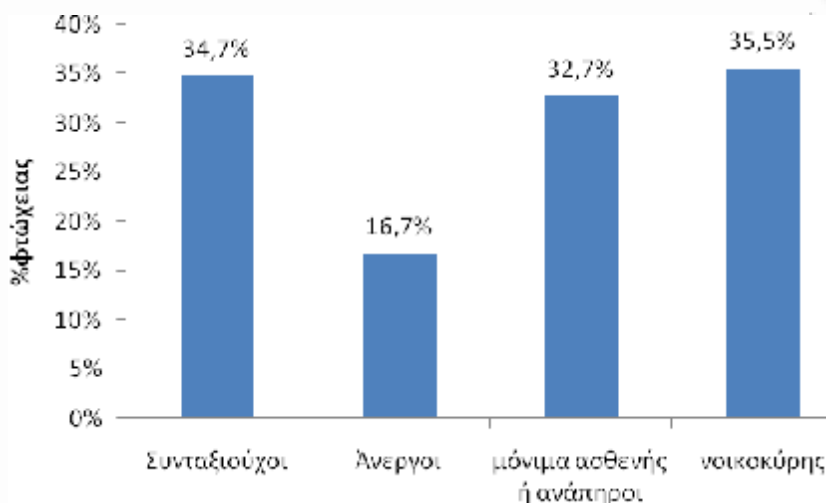
Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην Δανία παρατηρείται αρκετά μεγάλο ποσοστό φτώχειας στις ηλικίες άνω των 65 επειδή οι συνταξιούχοι παίρνουν πολλές παροχές σε είδος που δεν εμφανίζεται στο εισόδημα.

Από το παρακάτω διάγραμμα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι υψηλά ποσοστά φτώχειας αντιμετωπίζουν οι χήροι/χήρες:

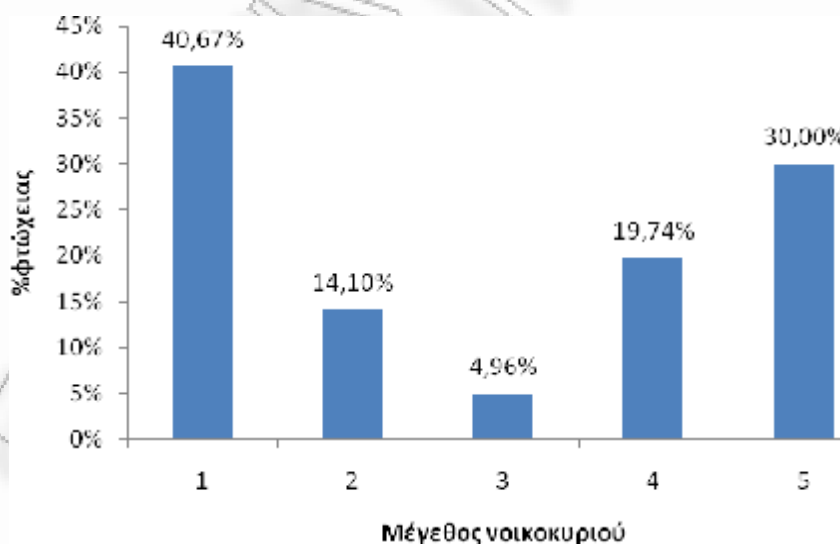
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της εργασίας, φαίνεται οι άνεργοι να έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά φτώχειας ενώ άλλες κατηγορίες όπως συνταξιούχοι, νοικοκύρηδες και ανάπηροι κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα. Για παράδειγμα το ακόλουθο διάγραμμα δείχνει ότι π.χ από το σύνολο των ανέργων, το 16,7% ανήκουν κάτω από τη γραμμή της φτώχειας.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

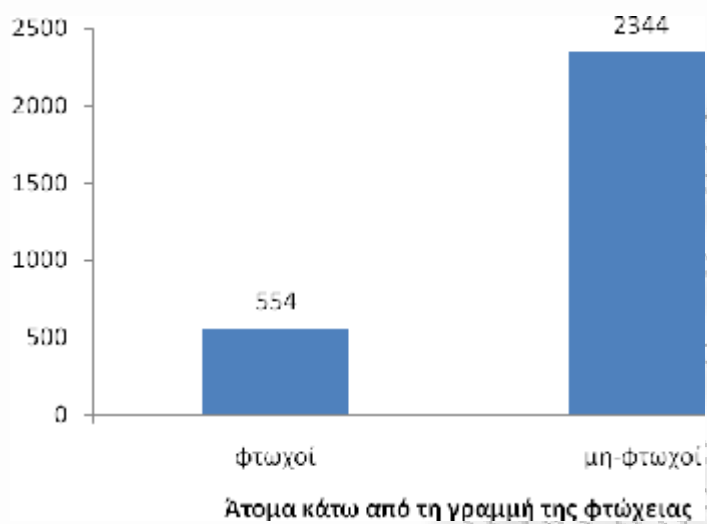
Τέλος φαίνεται ότι άτομα τα οποία μένουν μόνα τους παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας, ύστερα έρχονται οι πενταμελής οικογένειες και μετά οι τετραμελείς.

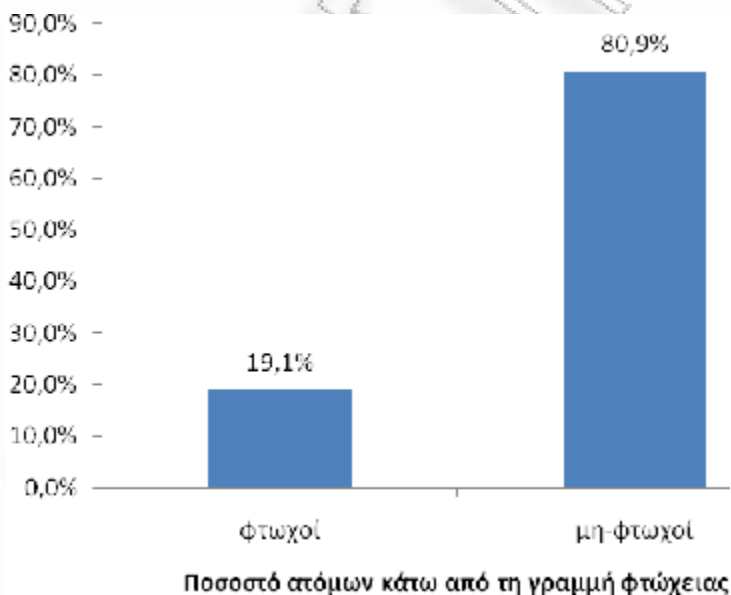
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

4.4 Ελλάδα

Σύμφωνα με το δείγμα 2.898 ατόμων από τα στοιχεία του SHARE, το 19,1% των ατόμων ηλικίας >50 ετών είναι κάτω από τη γραμμή της φτώχειας.

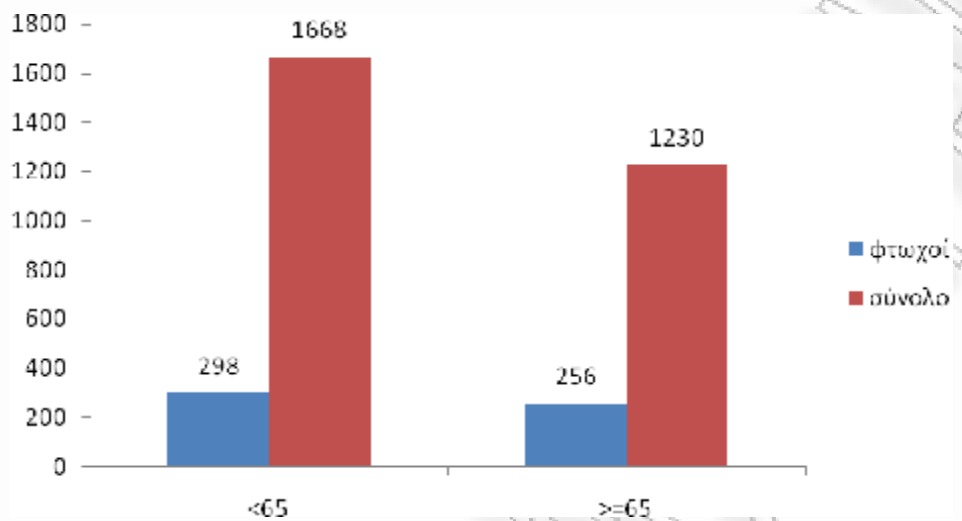

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

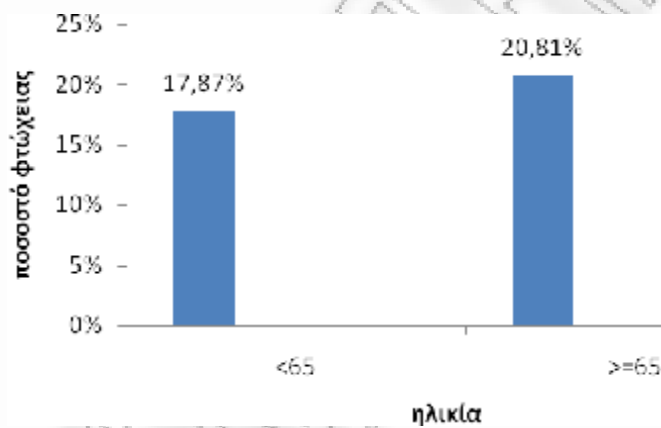

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα το ποσοστό των φτωχών για άτομα >50 ετών και στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερο στις ηλικίες >65 ετών έναντι για άτομα 50-65.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Παρακάτω παρατίθεται ένας συγκεντρωτικός πίνακας που δείχνει πότε περίπου συνταξιοδοτούνται τα άτομα:

		συνταξιούχοι	εργαζόμενοι	άνεργοι
μη-φτωχοί	<55	64	460	10
	56-65	246	266	12
	>65	633	12	1
φτωχοί	<55	7	62	12
	56-65	39	46	14
	>65	183	2	0

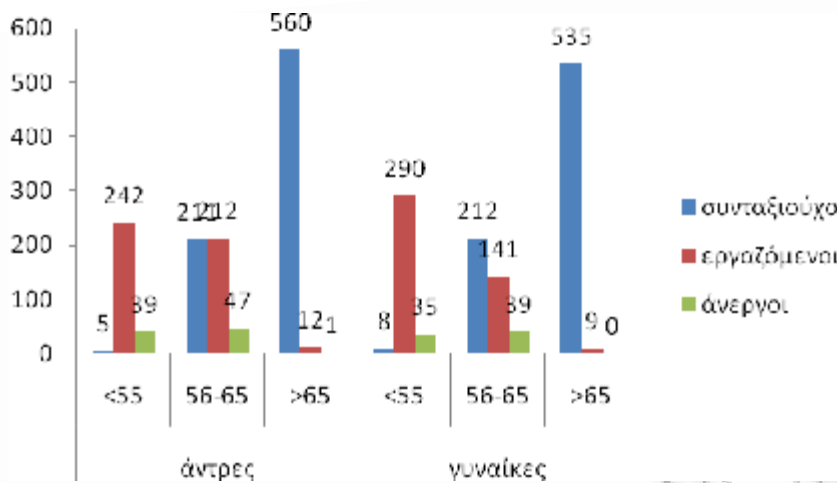
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πολλοί φαίνεται ότι συνταξιοδοτούνται πριν την ηλικία των 65.

Ας δούμε για κάθε φύλο ξεχωριστά τι ισχύει:

		συνταξιούχοι	εργαζόμενοι	άνεργοι
άντρες	<55	23	276	5
	56-65	168	234	16
	>65	486	12	0
γυναίκες	<55	48	246	17
	56-65	117	78	10
	>65	330	2	1

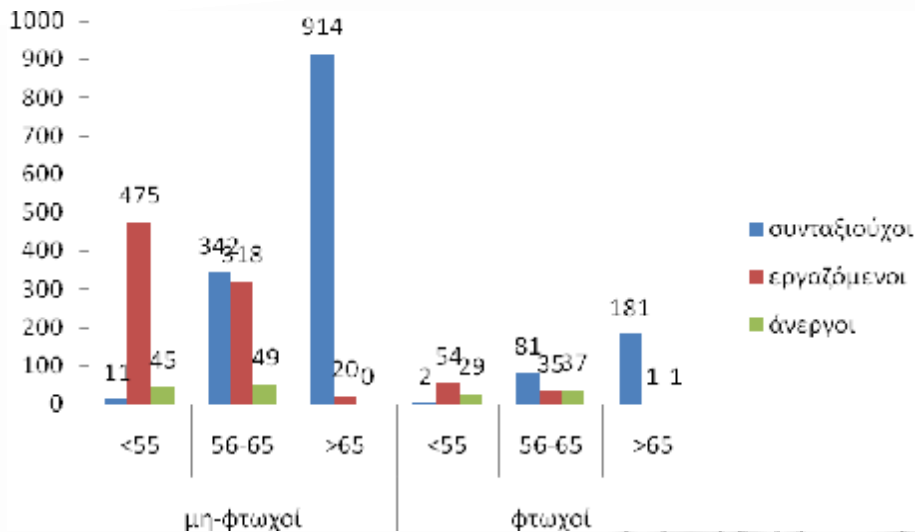
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

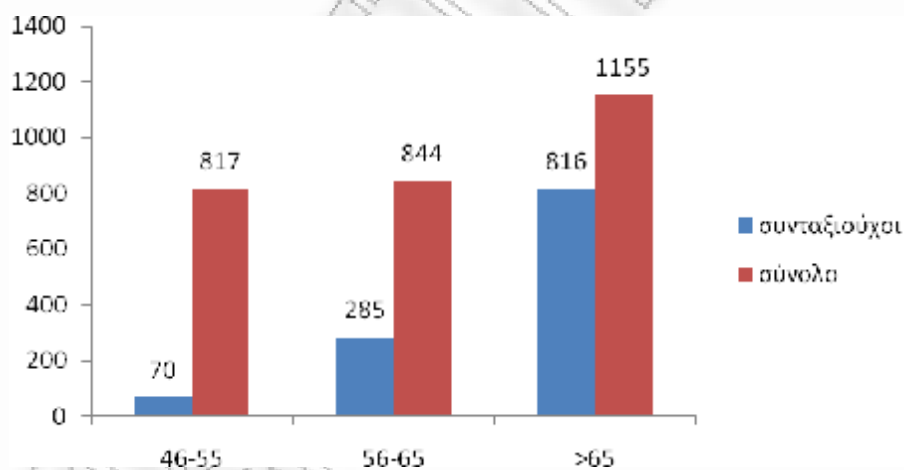
Παρατηρούμε ότι πολλές γυναίκες συνταξιοδοτούνται πριν τα 55 με πρόωρη συνταξιοδότηση όπως επίσης και αρκετοί άντρες πριν την ηλικία των 65, ενώ ο μέσος όρος των εισοδημάτων των ατόμων που εξετάστηκαν ήταν €10.796,7 με διάμεσο €8367,4. Αυτό σημαίνει ότι αφού το 60% της διαμέσου ανέρχεται στα €5.020, για οποιοδήποτε ετήσιο εισόδημα κάτω από αυτό το ποσό θεωρείται ότι το άτομο είναι φτωχό.

Μέσος όρος	10796,698
Διάμεσος	8367,4019
Ελάχιστη τιμή	0
Μέγιστη τιμή	190910,52

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Μία γενική εικόνα του πόσοι είναι συνταξιούχοι ανά ηλικιακή ομάδα, φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

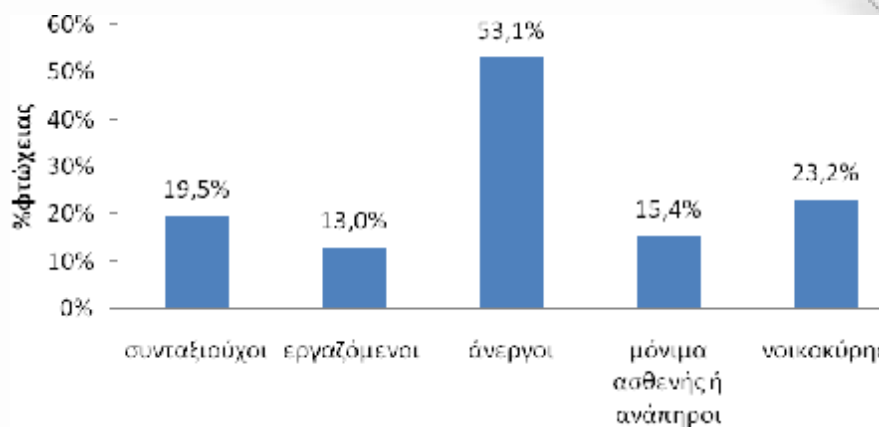

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Συμπεραίνουμε ότι λόγω των διευκολύνσεων που δίνει το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα για παροχή σύνταξης νωρίτερα από την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης μέσω είτε χαμηλών συντάξεων με λιγότερα έτη εργασίας, αλλά και παροχές τύπου ΟΓΑ, ΕΚΑΣ, πολλοί σπεύδουν να ασκούν

το δικαίωμα σύνταξης νωρίτερα από το κανονικό με αποτέλεσμα το σύστημα όπως προειπώθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο να είναι κατακερματισμένο.

Από το παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε ότι από το σύνολο των ανέργων του πληθυσμού που εξετάζουμε, το 53,1% βρίσκονται κάτω από τη γραμμή της φτώχειας ενώ το 19,5% των συνταξιούχων είναι φτωχοί.

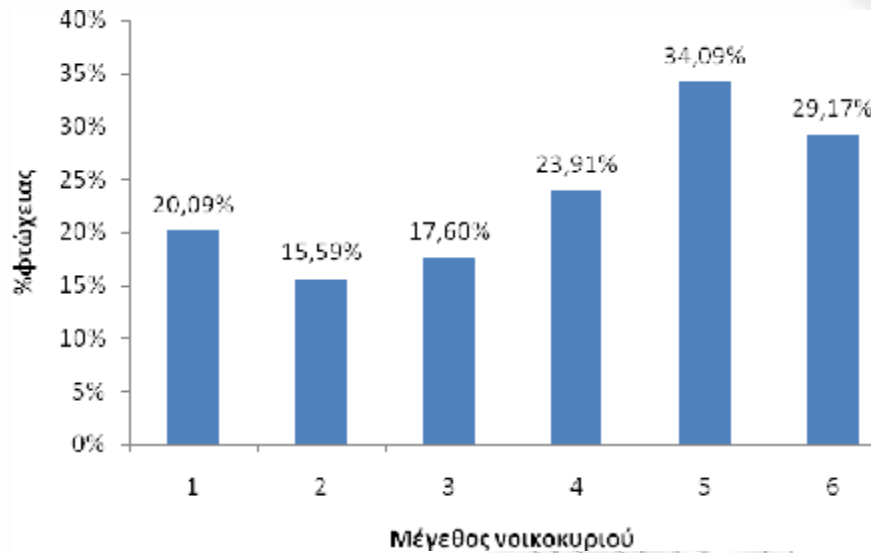

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

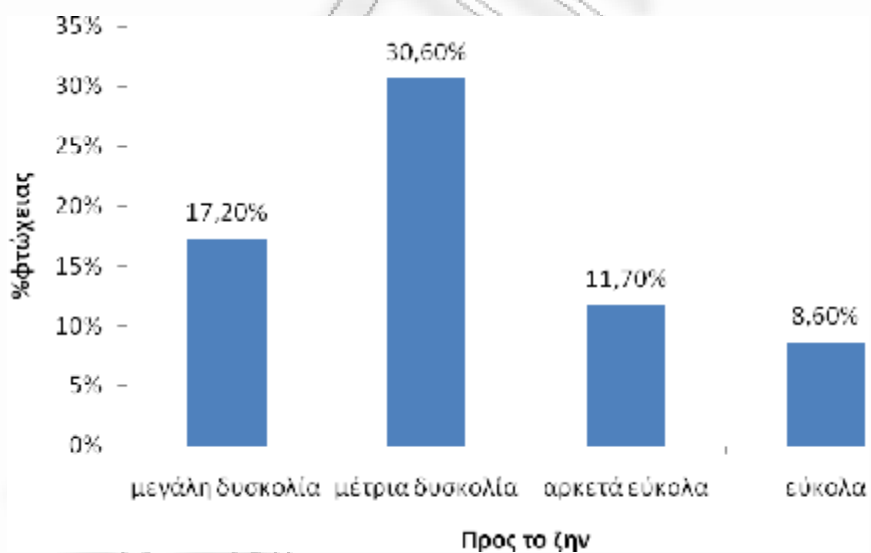
Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση των ατόμων, το 31,3% των παντρεμένων που ζουν χωριστά αντιμετωπίζει τα μεγαλύτερα προβλήματα φτώχειας και ακολουθούν οι χωρισμένοι και οι χήροι:

Όπως είναι λογικό και φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα ο αριθμός των μελών των οικογενειών συσχετίζεται απολύτως θετικά με τη φτώχεια. Ειδικότερα για τετραμελείς οικογένειες και πάνω εμφανίζονται τα μεγαλύτερα προβλήματα φτώχειας.

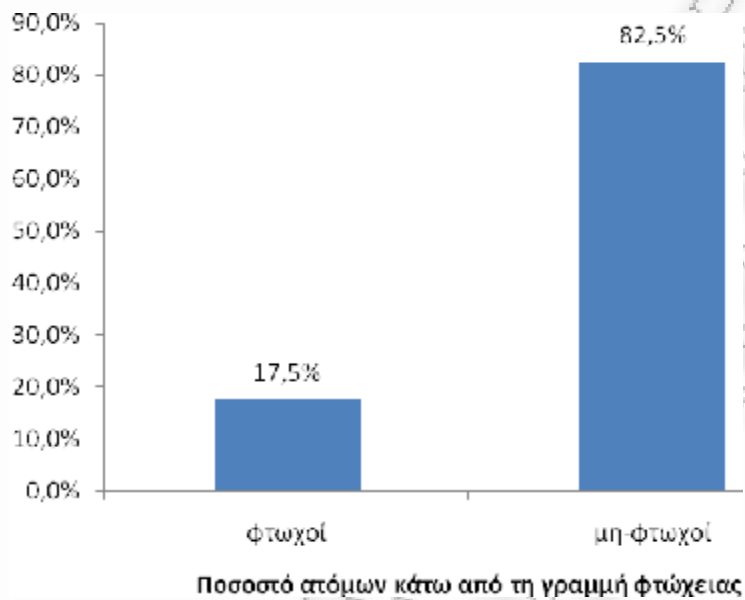

Τέλος τα περισσότερα νοικοκυριά αντιμετωπίζουν δυσκολίες ώστε να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες

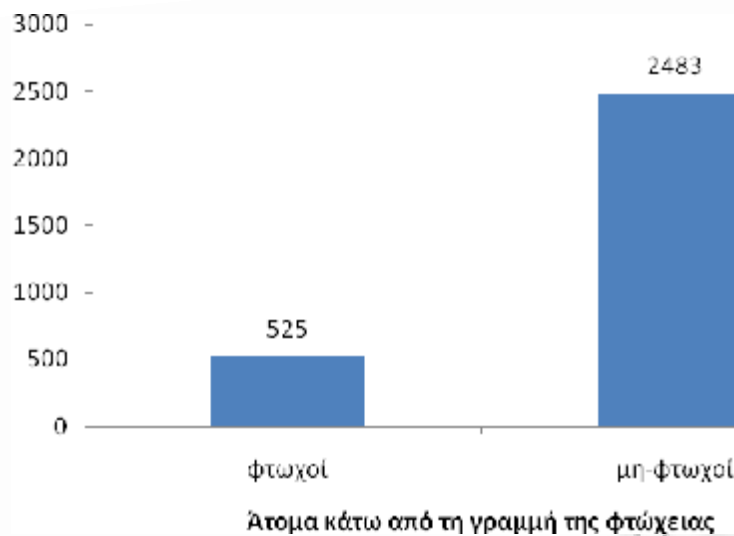

4.5 Γερμανία

Σύμφωνα με ένα δείγμα 3.008 περιπτώσεων από τα στοιχεία του SHARE, καταλήξαμε στα εξής διαγράμματα όσον αφορά τη φτώχεια όσον αφορά τα άτομα άνω των 50 ετών. Μία πρώτη εικόνα δείχνει ότι στη Γερμανία τα πράγματα είναι καλύτερα από ότι στην Ελλάδα και τη Δανία με ποσοστό φτώχειας περίπου στο 17,5%.

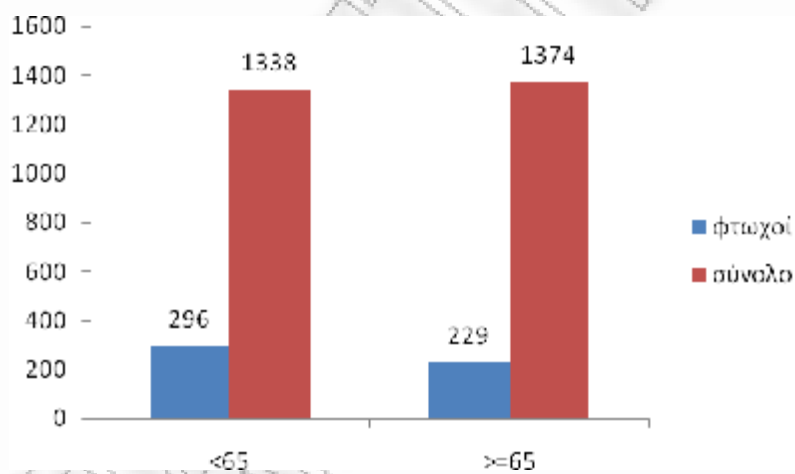

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

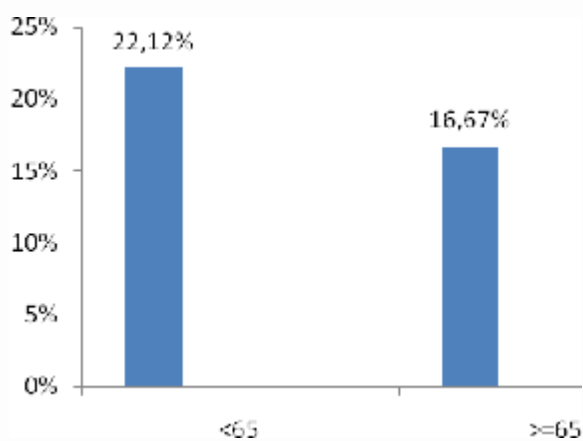
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Σε απόλυτα νούμερα παρακάτω βλέπουμε τον αριθμό των φτωχών ανά ηλικιακή ομάδα με threshold τα 65 έτη:

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Ή αλλιώς σε ποσοστά:

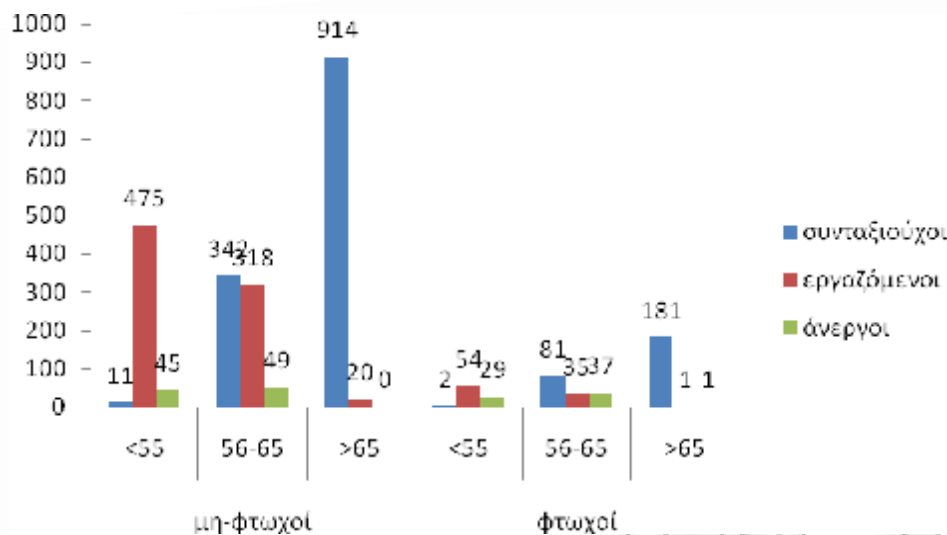

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Ένας τρόπος για να δούμε πότε περίπου συνταξιοδοτούνται τα άτομα είναι ο ακόλουθος:

		συνταξιούχοι	εργαζόμενοι	άνεργοι
μη-φτωχοί	<55	11	475	45
	56-65	342	318	49
	>65	914	20	0
φτωχοί	<55	2	54	29
	56-65	81	35	37
	>65	181	1	1

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Όπου φαίνεται ότι το συνταξιοδοτικό σύστημα δουλεύει επαρκώς από τη στιγμή που τα περισσότερα άτομα συνταξιοδοτούνται στην κανονική ηλικία και παράλληλα τα ποσοστά φτώχειας είναι ικανοποιητικά.

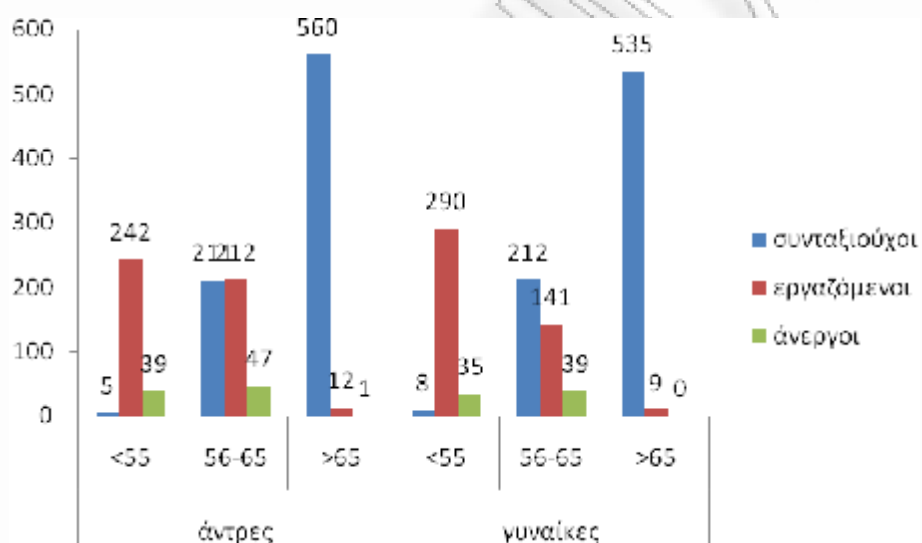
Ο μέσος όρος των εισοδημάτων των ατόμων που εξετάστηκαν είναι €24.894 με διάμεσο €18.099, πράγμα που σημαίνει ότι για εισοδήματα παρακάτω από €10.860 τα άτομα θεωρούνται φτωχά.

Μέσος όρος	24893,96
Διάμεσος	18098,912
Ελάχιστη τιμή	0
Μέγιστη τιμή	285982,47

Ανά φύλο, η σχέση συντάξεων-ηλικίας φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα και διάγραμμα:

		συνταξιούχοι	εργαζόμενοι	άνεργοι
άντρες	<55	5	242	39
	56-65	211	212	47
	>65	560	12	1
γυναίκες	<55	8	290	35
	56-65	212	141	39
	>65	535	9	0

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

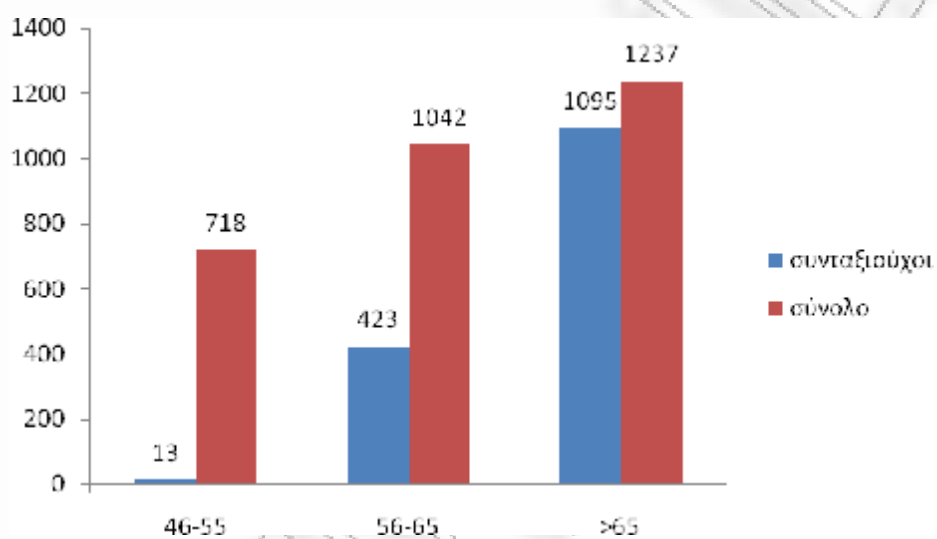

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Μία τελική συνολική εικόνα για τα άτομα που λαμβάνουν σύνταξη ανά ηλικιακή ομάδα φαίνεται παρακάτω:

	46-55	56-65	>65
συνταξιούχοι	13	423	1095
Σύνολο	718	1042	1237

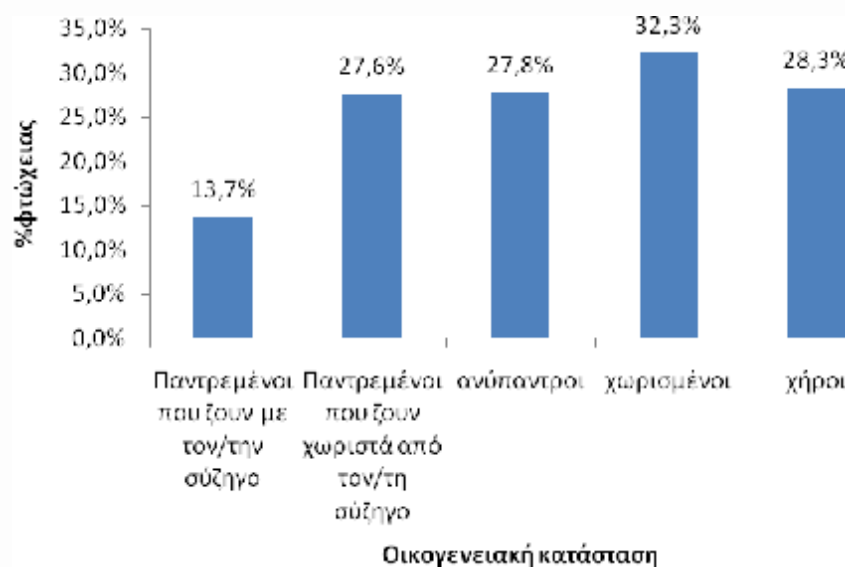
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

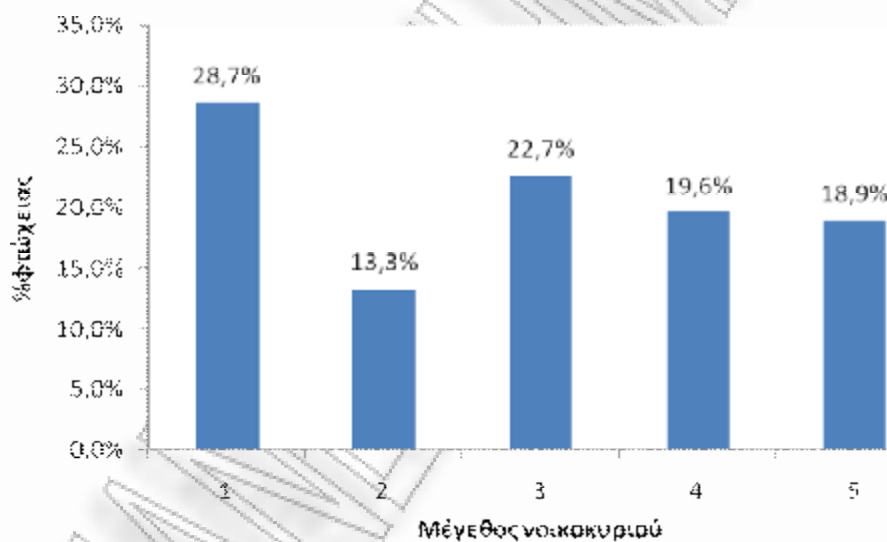
,δείγμα του ότι το κοινωνικό σύστημα στη Γερμανία λειτουργεί δίκαια.

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση, την υψηλότερη συσχέτιση με την αθέτηση παρουσιάζουν οι χωρισμένοι και ακολουθούν οι χήροι/χήρες.

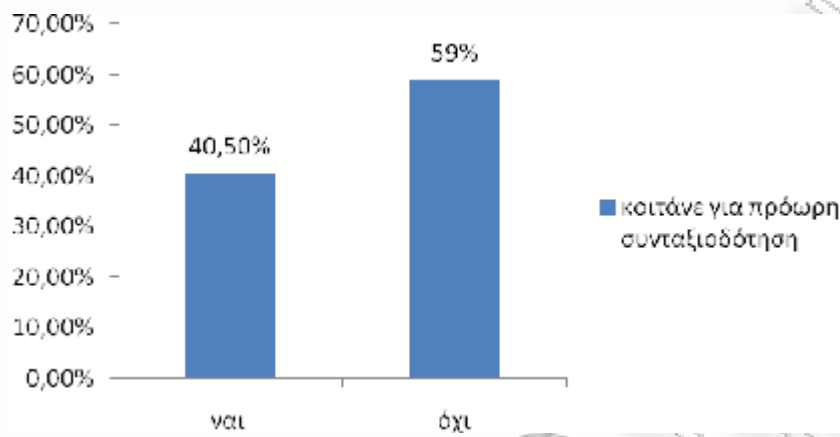
Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

,ενώ όπως φαίνεται από το ακόλουθο διάγραμμα άτομα που ζουν μόνα παρουσιάζουν υψηλότερη συσχέτιση με την αθέτηση

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

Τέλος, τα περισσότερα άτομα στη Γερμανία δε φαίνεται να ψάχνουν τρόπο για να λάβουν πρόωρη συνταξιοδότηση.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα από στοιχεία SHARE

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΓΑΛΕΡΙΣΤΗΜΟ ΠΕΡΑΙΑ

Όπως είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, η κατεύθυνση που θέλαμε να δώσουμε στην εργασία ήταν αρχικώς να δούμε πώς είναι δομημένα τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης στη Δανία, τη Γερμανία και την Ελλάδα, και ακολούθως να εξετάσουμε τη διάσταση της φτώχειας στις χώρες αυτές και πώς τα ίδια τα συστήματα βοηθάνε την καταπολέμησή της, με απώτερο σκοπό να συμπεράνουμε αν διακρίνονται από την αποτελεσματικότητα και την ισότητα ή αλλιώς την κοινωνική δικαιοσύνη. Στηριζόμενοι στο επιχείρημα του Sapir ο οποίος χώρισε τα συνταξιοδοτικά συστήματα της Ευρώπης σε τέσσερα επιμέρους μοντέλα είδαμε ότι στη **Δανία** μεγάλο μέρος των συντάξεων ανήκουν στον πρώτο πυλώνα όπως και στον δεύτερο, είναι δηλαδή και κρατικές και σε μεγάλο βαθμό ιδιωτικές. Είναι από τις χώρες που βασίζουν τη συνταξιοδοτική τους προστασία σε μεγάλο βαθμό στις επαγγελματικές(ιδιωτικές) συντάξεις. Τα ποσοστά απασχόλησης της χώρας για τα άτομα ηλικίας μεγαλύτερης των 50 και μικρότερης των 65 είναι υψηλά, αντίστοιχα το ποσοστό ανεργίας είναι πολύ χαμηλό, γεγονός που μας κάνει να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το μοντέλο της Δανίας είναι αποτελεσματικό. Όσον αφορά τη φτώχεια, και πάντα μιλώντας για σχετική φτώχεια, σε επίπεδο χώρας είναι χαμηλό, ωστόσο σε επίπεδο ηλικίας αυξάνεται για ηλικίες μεγαλύτερες των 65 αλλά αυτό μπορεί να οφείλεται και στο ότι οι συνταξιούχοι παίρνουν πολλές παροχές σε είδος που δεν φαίνονται στο εισόδημα. Ένα σημαντικό ζήτημα είναι ότι δεν υπάρχουν πολλές πρόωρες συνταξιοδοτήσεις, δείγμα ότι το σύστημα από μόνο του δίνει πολλά κίνητρα στα άτομα για εργασία. Από τα παραπάνω φαίνεται ότι το συγκεκριμένο μοντέλο είναι και δίκαιο.

Όσον αφορά τη **Γερμανία**, το ποσοστό φτώχειας είναι χαμηλό και το επίπεδο απασχόλησης σχετικά χαμηλό με αποτέλεσμα να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το συνταξιοδοτικό σύστημα της Γερμανίας είναι αφενός δίκαιο αλλά αφετέρου όχι απόλυτα αποτελεσματικό. Το εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές είναι η κύρια πηγή εισοδήματος των συνταξιούχων γήρατος. Μία ελαφρά μείωση όσον αφορά το επίπεδο αντικατάστασής του πρέπει να αντισταθμίζεται από την αυξημένη ιδιωτική παροχή που λαμβάνει ουσιαστική οικονομική υποστήριξη μέσω επιστροφών φόρου και επιδοτήσεων (που απευθύνονται στις ομάδες χαμηλότερου εισοδήματος).

Στην **Ελλάδα**, σχεδόν εξ ολοκλήρου οι συντάξεις προέρχονται από τον πρώτο πυλώνα ενώ η χώρα συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων που δαπανούν περισσότερα για τις συντάξεις. Η Ελλάδα έχει το πλέον μονολιθικό σύστημα συντάξεων αφού το ποσοστό των επαγγελματικών συντάξεων είναι σχεδόν ανύπαρκτο. Άλλες μεσογειακές χώρες με μονολιθικό σύστημα συντάξεων,

όπως π. χ η Ιταλία, έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν επαγγελματικά συστήματα που, όμως, δεν έχουν αρχίσει να καταβάλλουν συντάξεις (Τήνιος (2010), σελ. 256). Το ποσοστό φτώχειας κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα και το ποσοστό απασχόλησης αντίστοιχα σε χαμηλά. Τα κίνητρα για εργασία που δίνει το σύστημα δεν επαρκούν με αποτέλεσμα το σύστημα να είναι κατακερματισμένο και μονολιθικό.

Συνεπώς, με δεδομένο ότι τα ποσοστά φτώχειας και ανεργίας είναι τέτοια που καταμαρτυρούν τη δεινή κατάσταση του συστήματος συνταξιοδότησης στην Ελλάδα, κρίνεται επιτακτική η αναδιάρθρωση του συστήματος με τέτοιο τρόπο ώστε :

- Ø Να υπάρχει αυστηρός έλεγχος της εισροής χρήματος στα ταμεία ώστε να υπάρχει η δυνατότητα παροχής δίκαιης και έγκαιρης σύνταξης.
- Ø Να γίνει επανακαθορισμός των όρων συνταξιοδότησης ώστε να αποφεύγεται η κατασπατάληση του χρήματος σε περιπτώσεις που δικαιολογείται μία καθόλα άδικη σύνταξη.
- Ø Να γίνει αυστηρός έλεγχος στο πόθεν έσχες όλων των φυσικών και νομικών προσώπων με τέτοιο τρόπο ώστε να καταβάλλονται περισσότερα ποσά από τους οικονομικά εύρωστους και λιγότερα από τους πενέστερους ή απλώς οικονομικά ανίσχυρους.
- Ø Να δίνονται ισχυρά κίνητρα και επιχειρηματική δραστηριότητα και επενδύσεις στην Ελλάδα με σκοπό την κυκλοφορία του χρήματος.
- Ø Να υπάρχει δίκαιη κατανομή του κόστους ασφάλισης ανάμεσα στις γενεές και μεταξύ κράτους- εργοδοτών- ασφαλισμένων.
- Ø Να γίνουν πιο αυστηρά τα κριτήρια τα οποία επιτρέπουν την πρόωρη συνταξιοδότηση και ως εκ τούτου να υπάρχουν επιπλέον κίνητρα για εργασία.

Να σημειωθεί ότι η παρούσα εργασία καλύπτει τρεις συγκεκριμένες χώρες, καλύπτει ένα συγκεκριμένο εύρος ανάλυσης και περαιτέρω έρευνα τόσο για τις χώρες αυτές όσο και για άλλες είναι επιθυμητή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Esping-Andersen, G. (1990), *The three worlds of welfare capitalism*, Princeton University Press

OECD (2008), *Growing unequal? Income distribution and Poverty in OECD Countries*, Paris

OECD (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2011), *Pensions at a glance*.

Sapir, A. (2005), *Globalization and the Reform of European Social Models*, Bruegel Policy contribution

Whitehouse, E. (2007), *Pensions Panorama: Retirement-Income in 53 countries*, THE WORLD BANK WASHINGTON, D.C.

Ευρωπαϊκή επιτροπή (2006), *Minimum income provision for older people and their contribution to adequacy in retirement* (http://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/docs/SPC%20Study%20minimum%20income%20final)

Λυμπεράκη, Α., Τήνιος, Π. και Φιλαλήθης, Α. (2009), *ΖΩΗ 50+: Υγεία, Γήρανση και Συνταξιοδότηση στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Κριτική

Τήνιος, Π. (2010), *Ασφαλιστικό: Μία μέθοδος ανάγνωσης*, Κριτική

Τήνιος, Π. (2003), *Ανάπτυξη με Αλληλεγγύη: Ένα πλαίσιο για τις Συντάξεις του νέου αιώνα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

<http://www.eurostat.ec.europa.eu>

<http://www.worldbank.com>

<http://www.oecd.org>

<http://www.alphabank.gr>

<http://www.europa.eu>

ТАНЕЦТӨМӨ ТЕРПАА